

Ерғазы ЖАЗЫҚБАЕВ

ҚАРҚАРАЛЫ – ЖЫР БАҒЫМ

(Өлеңдер мен поэма)



Ерғазы ЖАЗЫҚБАЕВ

**ҚАРҚАРАЛЫ –
ЖЫР
БАҒЫМ**

(Өлеңдер мен поэма)

Қарағанды , 2022

УДК 821.512.122-1
ББК 84 (5Қаз)-5
Ж18

«Қарқаралы – жыр бағым». Өлеңдер мен поэма.
Қарағанды, «Tengri Ltd» баспасы, 2022 ж. 168 бет.

ISBN 978-601-7652-48-7

Мамандығы инженер-механик Ерғазы Жазықбаев жасынан қолынан қаламын тастамай, әлі күнге дейін өлең жазумен айналысып келеді. Өлеңдері бірнеше рет жеке кітап болып басылып та шықты. Бұл кітапқа ақынның әр жылдары жазған, бірақ негізінен жарық көрмеген жырлары топтастырылды. Оған қоса өзінің жанына жақын, халқының көңілінен шығады-ау деген өлеңдерін қосқанды жөн санады.

Көпшілік оқырман қауымға арналған бұл кітаптың кейінгі ұрпаққа берер тағылымы мол.

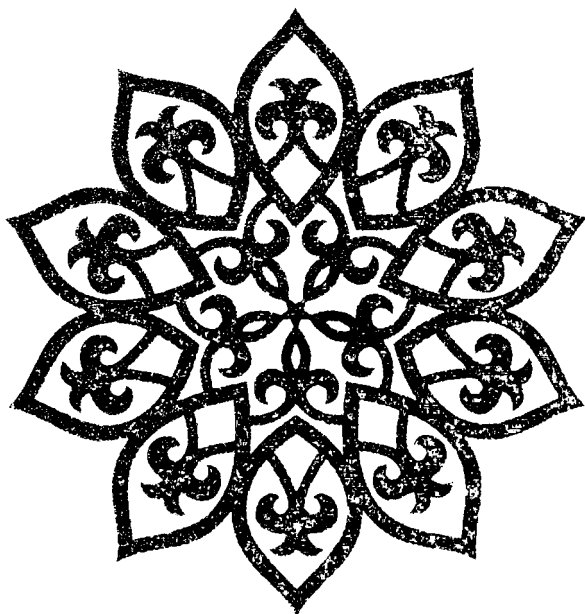
УДК 821.512.122-1
ББК 84 (5Қаз)-5

ISBN 978-601-7652-48-7

С Жазықбаев Е.



Barack



Мұқабаның бірінші бетінде
Қарқаралы тауындағы Әулиекөл көлі.

Мұқабаның соңғы бетінде
ақын жырға қосқан Жамантас.

АБАЙҒА ТАБЫНУ

*Абай бабамыздың 150 жылдық тойына
арналған толғаныстар.*

Абай баба! Өткенге кенде ұрпақпын,
Тағдырына қазақтың мен де ортақпын.
Айтқаныңда артық жоқ... Сорақылық,
Әлі де бар, жалғанға не қылмақпын.

Сен сырласқан меңіреу кәрі жартас,
Қопарса да «атоммен», бір тіл қатпас.
Іш мерезден сауы жоқ, калың жұрттың,
У – тозаңның дертіне дәру таппас.

Көбі даңғой басшының шекпен киген,
Жағымпаз көп бір енін ішке түйген.
Өзді-өзімен жүргенде арыздасып,
Жер байлығы былайғы «шетке» тиген.

Үлкен іске үлкенше кірісе алмай,
Ойлы шара көрмедік күшке салмай.
Шындық айтқан ардақтың алдын бөгеп,
Күйе жағып күйдірдік тістесе алмай.

Тыраштанған бейбақта терең ой жоқ,
Тер төгеді істерге керегі-ай жоқ.
Өзі болған топастың рақымы аздау,
Көздегені сорлының – дүние боқ...

Сол дәуірдің былығын көрдің айқын,
Тіліңді алмай қинады-ау, әттен халқың.

Қара сөзбен өленді бірдей баптап,
Ғибрат – тілек қалдырдың зерделі алтын!

Бір ғасыр және елу жыл өткенмен де,
Өсиетіңе түскен жоқ сызат мүлде.
Дәуір өзі, о, тәубе, Нұрын төкті!
Дербес елміз! Түсінсе қазақ кенде!

Қара сөзің – пәлсапа, әмбе кие,
Қара өлеңің – өсиет, әуенге ие.
Қалай әлем, зерделі табынбасын,
Адамзаттың заңғары, әм, әулие?!!

16.01.84 ж.

Абай арман.

Абай қайғы.

Абай жыр,

Саналыға азық болмақ талай жыл.
Ұлғайған шақ, қайғы-уайым ойлантип,
Ынтық болған жыр құмарым қанбай жүр.

Өсиет жыр оқимын да толғанам,
Нұсқайды ол ашық, айшық жол маған.
Ұлағат сөз қам көңілге демеу боп,
Қысылшан шақ ақылшым ғой қолдаған.

Санамызға сыналап ең саңылау,
Көп тобырдың кейі «мылқау, саңырау»...
Жетесіздер жетекке де жүрмейді,
Ойы орталау, ісі шала – сан құрау.

Жаның күйген, ескермедік қайғыны,
«Жаудан да үйрен» – деген сөз деп, жай мұны...
Екшеп, өлшеп керегінді ал деп ең,
Тосудамыз жауар деп «шелпек» қай күні?!

Кәпір көздің* үлкен болды араны,
 У боратып, шаңға көмді даланы.
 Үш ғасырдай бодан болдық, тіл қалды,
 Салт-дәстүрден жұрдай қылды баланы...

*Абайдан

Жеміт көздің – білегінде сойылы,
 Қан құмардың – соғыс екен ойыны.
 Жер-жаһанның тең жартысын алса да,
 Жоқ-ау тегі, қорқау жанның тойымы.

Ойып кірді ортамызға арағы,
 Жиын-тойдың ең құрметті тамағы.
 «Достық үшін», «Саулық үшін» – деп ішіп,
 Бүкіл халық пьаншік боп барады.

Бүгін елде «зәмзәм» сусыз ойын жоқ,
 Ол жоқ жерде думан да жоқ, тойым жоқ.
 Біз ішкенде астар болмай қалды орыс,
 «Ұлы халық» кемісітерлік ойым жоқ.

Бірінші «ұлық» солар болды әрдайым,
 Билеп-төстеп, андып қақты таңдайын.
 Жер-суымды емін-еркін жайлады,
 Бодан күндер... Осы болды жағдайым.

Әулие Абай!

Дербес елміз, бел шештік,
 Халық аң-таң, болды алғашта сенбестік.
 Егемен ел болу үшін тәубалап,

Сен туғаннан бір жүз елу жыл кештік!!!

07.02.94 ж.

Абайым!

Өтті жылдар кіжінумен,
Сарыарқа айырылды інжуінен.
Жайлауды ата қоныс – полигон ғып,
Болды ғой бұл да ездiк – жүнжуімен...

Қожасы бодан елдiң Мәскеу болды,
Құба жон, сары жайлауға әскер толды.
Атомның заһар күшiн сынамаққа,
Жинады ойлы басты, iскер қолды.

Бәсеке күшке сенген – кісі керен,
Тойымсыз, құзғын-қырғи ісі де ерен...
Көрер көз саналы ойға айшық салған,
Ғәріп жан Кәріпбектің тісі дер ем!!!

Дәуірдің атты арайлы Қыдыр таны,
Күйреді «империя», ыдырады.
Әлі ан-тан, бодандықтан босанған ел,
Қырсықсыз ірігендей қымыраны.

Бостанға басын тіккен талай Барыс,
Ерлерді жүрегі отты қайрап намыс.
Атты таң азаттықтың «Желтоқсан» боп,
Құрбандық «жетім тоқты» – Қайрат арыс!!!

Егемен дүрлігіп жұрт «аттандаған»,
Секілді бoқ дүние жаттан қалған.
Ұмытып тілімізді, ділімізді,
«Күн көсем» тезистерін жаттап алған...

Тірелді «овм» жолы тығырыққа,
Жұмылдық, «жарық» деген жұдырыққа.
«Күмбезді» зермен салған ойран қылып,
Жатырмыз, болмайды оны ұғынып та.

Дағдарыс, жалпы жалтаң оң мен солға,
Тезге сан түсеміз деп қайсы жолға?
Басшы жоқ өрісі кең, іске шебер,
Сөйлесе, ағын судай ылғи жорға.

Мойымас, тоң мойындау қайран елің,
Намыс қып өзің талай қайрап едің.
Бүгінде сақал-мұртты сәндеп қойып,
Іліммен қол созу да Айға керім!!!

Межесіз, делдал халық бостан алған,
Өндіріс құлдырауда босқа қалған.
Жағдайы ауылдың да мәз болмай тұр,
Адасып жүргендейміз, жолда жалған.

Айшықты мақсаты жоқ жан адасқақ,
Басы жоқ – істің шала, аяғы ақсақ...
Қорқамын, өзге олжалап кете ме деп,
Қам қылмай, кібіртіктеп аялдасық?!!

1994 ж.

Абайым, тыңда сырымды,
Көп сөз бар іште тығынды.
Өрледік өрге – өзге боп,
Көргендей емес бұрынғы.

Болған ел бодан зорменен,
Зомбылық бар ма көрмеген?
Үш ғасыр тосқан төбесін,

Көмбіс-ау қазақ – өлмеген.

Табынған – атым, шақты күн,
Ел мен жер азат, мықтымын.
Қыл бұрау мәңгі шешілді,
Дербестікті – ұлы! Ұқты кім?!

Тоқырап еңбек, жоқ жұмыс,
Ақылшы батыс, күн шығыс.
Қиналды халық дағдарыс,
Біліп те болмас ит жығыс...

Жеңілге жайып желкенін,
Ойға алмас ешкім ертеңін.
«Алыпсатар» боп алды,
Соңғы ілек, жастар – ертеңім!

«Көш жүре – дейді, – түзелер»,
Тірілген қазақ, жүз өлер...
Керуен басы кім болды,
Абылай бар ма – біз ерер!!!
02.03.1994 ж.

ӨСІРЕР ӨСИЕТ

1. Бес дұшпан

Бірінші, дұшпан – өсекті,
Қылмысы ауыр, кесекті.
Жай адам түгіл бұл кесел,
Арам тер қылар «есекті».

Екінші, жауың – өтірік,
Суайтың келер өте ірік.
Өтірікшілер құтырса,

Қапияда кетер өлтіріп.

Үшінші, сүйер мақтанды,
Айтатын сөзі жаттанды.
Асыра сілтеп даңғойың,
Салады қику, аттанды.

Төртінші, келер – еріншек,
«Үй болмас салақ келіншек».
Ер адам болса ісі өнбес,
Оңбас жан кесір, жеріншек.

Бесінші, бекер мал шашпак,
Өзінше толып, тыраштап.
Орынды болса, оқа емес,
Дастархан жаю құлаштап!

Бес қылық ұқсаң дұшпаның,
Ақылға салсаң, хош жаның.
Қылықтан қырсыз қашсаңыз,
Жақсылық болар құшқаның!!!

2. Бес асыл

Бірінші асыл – талапты,
Ғылымға жайсаң қанатты.
Заңғарға биік көтерер,
Кигізер ішік жанатты.

Екінші асыл – ер еңбек,
Тер төксең нәрін ел ембек.
Қаншама қиын болса да,
Кім қайсар болса, сол жеңбек.

Үшінші асыл – өрелі ой,
Маржаны ойдың терең ғой.
Сарыла ізде, аптықпа,
Әліптең арты – ерен той!

Келесі асыл – қанағат,
Білгені жөн ғой жамағат.
Құлқынын тыйсын қомағай,
Ермесін десе жаманат.

Жаксының аты, рахым-ды,
Игі іске жұмса ақылды.
Сыйлас бол көппен, бол дархан,
Жатсынба алыс-жақынды!!!

Кемеңгер айтқан басты ғып,
Көсем сөз эсте баршылық.
Қалғаны кейін боп жатар,
Бесеуін осы алшы ұғып!!!
02.08.1994 ж.

ТЫЛСЫМ СЫР... *(Абайша)*

Көзімнің шырағы-ай,
Көңілімнің пырағы-ай,
Ақ сезім ұясы,
Жүректе тұрағы-ай.

Бұлақтай мөлдірсін,
Күн туған таң нұрсын.
Сен жібек – үкілі,
Үлпілдек қауырсын!

Лебізің самалдай,
 Өбеді аймалай.
 Тұла бой елітіп,
 Ой-ессіз қалғандай.

Шын сезім – тірі айғақ,
 Әр сөзі тіл байлап,
 Жеткізе алмай тұр,
 Қысылып, абайлап.

Гүл дәурен, бал анық,
 Шырайлы шалалық.
 Ғашықтар өткен жол,
 Махаббат – балалық!!!

ҚАРҚАРАЛЫ

Көрер көз көркіне тоймаған,
 Кім саған сұлулық сыйлаған?
 Көңілім ынтыға құмартып,
 Қоштасып кетуге қимаған.

Көк сеңгір мұнартқан жақұт шың,
 Бояуын көктемнің жағыпсың.
 Қайыңнан, шыршадан ырғалған,
 Шолпынды, сырғанды тағыпсың.

Ғажайып тас мүсін қарасан,
 Жасалмас қолыңнан қаласаң.
 Шыңнан шың, өрмелеп қарағай,
 Барады жарысып таласа.

«Шайтанкөл», «Жүреkkөл» – көре кет,
 Аршасы тасжарған керемет.

Тұнған гүл үлбіреп баурайың,
Төселген өрнекті текемет...

Жас шынар аңсатқан талайды,
Сыланып биіктен қарайды.
Айнадай «Самалкөл» мөлдіреп,
Нәр берер шыршаға шырайлы.

Қарағай шаншылған тастарға,
Жебе ме, ататын аспанға?
Уыстап көктемнің гүл түсін,
Бойына маңайға шашқан ба?

Елгезек балбұлақ сырнайлы,
Тау мұңын аңыз ғып жырлайды.
Тал-қайың билейді бұралып,
Заңғар құз міз бакпай тыңдайды.

Жыр алқап, мол қызық жинаған,
Ризамын табиғат мың саған.
Ынтыққан көңілім құмартып,
Қоштасып кетуге қимаған...

1961 ж.

БІР БЕЙНЕ

Наурыз – көктем гүлдеп жатқан кез еді,
Қиял-ойым шарықтайды, кезеді,
Көңіл неге өрекпиді, кобалжып,
Алғыр жүрек әлде нені сезеді...

Қайда кетті, жүрген шағым, бұлалық,
Жүрекке – от, сезім жақты, бұл – анық.
Ойды ойрандап, бойды билеп, бір бейне,

Еркімді алып, салды жанға бұғалық.

Кетпей көркем, көз алдымнан бір бейне,
Махаббат – сын, екі жасқа бірдей ме?
Онда неге өзім жалғыз күрсінем,
Қыз жүрегі ғашық дертті білмей ме?!

АЛҒАШҚЫ «ДАМСКИЙ ВАЛЬС»

...Қыз келіп шақырды – сәт түсті,
Билеуге «Дамский вальсті»,
Бозбала елітіп әуенге,
Іштегі сезіммен алысты.

Алғашқы ырғақты би еді,
Жан ыссы, мап-майда білегі.
Алакан арқада, төмендеу,
Осы ма жас жүрек тілегі...

Думанды сауық кеш, саз-ғайып,
Еске алсаң, қалғандай сарғайып.
Нұр құшқан, балдәурен шақтар ғой,
Жас өркен, әм, көркем, ғажайып!!!

1959-1960 жж.

Қарағанды к.

ДАЛА ЖАҢБЫРЫ

Жаңбырлы күннің ғажабы-ай,
Жан-жағың жарқыл найзағай.
Атылып жатқан аспаннан,
Қып-қызыл отты найзадай.

Төгіліп кетті ақ моншак,
Шөліркеп дала жатқан шақ.
Түрленіп сұлу табиғат,
Шоршиды суда ақ шабақ...

Жапырақ жауып күміс шық,
Басыла қалды күн ыстық.
Жерге жұпар құйғандай,
Алақан жайды кымыздық...
1961 ж.

БОРАН

Ұнатам даланың боранын,
Демеймін демінен тоңамын.
Қанша күш көрсетсең қаһарлы,
Қасарып қайсарлы боламын...

Ақ боран, дүлейлі әр ісің,
Жас жанға арпалыс – бәрі сын.
Ем тауып самарқау сабазға,
Бересің сергектік дәрісін...
1961 ж.

...Балауса қыз, жібек еді.
Лүпілдеген жүрек еді.
Сезім тілсіз, мөлдір нәзік,
Жегідей жеп, жүдеп еді...

...Алғашқы сын – махаббат,
Нағаз-тылсым, машахат.
Іштегі өрт, сырлы дерт,

Жыр жазады – мархабат!!!

–Балалық бал – махаббат!

1962 ж. Алматы.

ӘКЕМЕ

Ардақты әке, арман маған тірліктегі қадірін,
Аралатқан туған жердің таулы өлкесін, адырын.

Асқар тауым, бір төмпешік жер болыпсың үйіліп,
Мен жылаймын, жылайды ана, қимай іші күйініп.

Қуанышы мол тірліктің қайғысы да «қоңды» екен,
Кім айтады, жарық дүние неге қысқа болды екен?

Сен өлгенмен жалғасың - жалғыз кіндік ұл қалды,
Ұмытпас ол дала іспеттес парасатты тұлғанды,

Өзің еккен тал шыбықтар көкке самғап ырғалды,
Жан жүректен қайнап шығып, тебіренер жыр
қалды,

Арманым жоқ, азаматтық санатқа еніп, теңелсем,
Ар алдында асқақ тұрып, жырға айналып мен
өлсем.

Сенен қалған әдет-ғұрып, ел дәстүрін кастерлеп,
Өту үшін жүргенім жоқ аз қиналып, аз терлеп.

Ғұмыр бойы тірнектелген даналық пен салтанат,
Кейбіреуге болып алды сайқы мазақ, сәнді ермек.

Талап ойлап мың толғанам ұшталсын деп қаламым
Қолда аруақ. Мүсіркеме шаршайсың деп қарағым?

Қайран әке, жолаушымын, өзің салған жолдамын,
Шындық шынар, сенім серік, әділет, ар-ожданым.

Төбіренсем ауыздықтап мінем дүлдүл күй-атты,
Қия шауып, жортсам деймін кетілдірмей тұяқты.

Сұлу жыр мен күмбір күйді қолтығына алды ұлын,
Елге атантып атыңды әке, ту көтерем – ант мұным!
1964 ж.

БАҚЫТЫ БОЛМА БАСҚАНЫҢ

Жағасы ма еді бұлақтың,
Саясы ма еді гүл-бақтың?
Ләззаты сондай тәтті еді-ау,
Кетпеген естен сол шақтың.

Жұлдызы көп пе сол түннің?
Өрнегі түрлі толқынның.
Шомылған суға әсем үн,
Сыңғыры сәнді күлкіңнің.

Бал ма еді тілден татқаным?
Әйтеуір менің шат жаным.
Сырластық ыстық жарасып,
Сезбедім таңның атқанын...

Көгілдір ме еді-ау аспаным?
Таппай жүр тағат жас жаным,
Өзіңнен асқан сұлу жоқ,
Бақыты болма басқаның?

1964 ж.

ТОБЫЛДЫҢ БОЙЫНДА

Олжас Сүлейменовтен аударылды

Кездесіп бойында Тобылдың,
Көп жүрдік тоғайда, сейілде.
Ақ жанмын, кірі жоқ көңілдің,
Тобылдай құйылған Есілге.

Ренжітпен ұқсасты бір саған,
Қайынды тербетем жырменен.
Көргенде өзінді әр қашан,
Ақ пейіл жан болмас бір менен.

Ағаштан ұшады сел бейне,
Төгіліп жапырақ қара қан.
Ұмытпа, бакытты біздерге,
Сығалап етікші караған.

Жас па екен секірген балаша,
Кәрі ме көп жасап, ел көрген.
Болған жоқ кедергі, тамаша!
Біздерге бакытқа кенелген.

Ол кетті, әндетіп қыр асып,
Әуендей жақыннан ұзаған.
Кетті ме өзенге, балыққа,
Бақылап, салмаққа көз оған.

Тоғайда тыныштық шақ қандай,
Шөп үсті сәулемен нұрланды.
Қолыңнан даңғыл жол тапқандай,
Өтті де құмырска жоғалды.

Барлық күс шертеді әз әнін,
Ар жақта, Тобылда жырлаған.

Сен жокта білмеймін не болад,
Сенімен жақсы ғой бір маған.

Табиғат құпиясын бакылау,
Осы ғой, мол бакыт елесек.
Тып-тыныш айнала, біз ғана,
Ғажайып, туған жер келешек.

Сағыныш, ренішпен нұр толған,
Көздерінде кимастық мол тұнған.
Сүй мені сүйіктім әр кашан,
Соңғы рет көрісіп бір тұрған!!!

1964 ж.

(АШИ студенттерінің кездесуінде оқылды).

БАЛАЛЫҚ

Орынсыз жылап кейісе,
Жұмсаса бармай, ерінсе.
Асыр сап ойнап күн ұзақ,
Шыбыққа мініп тебінсе —
Оның аты балалық.

Қызығып бәрін ұмытса,
Ертегіңе құныкса,
Айтқаныңа мәз болып,
Еркелетсе, жымиса —
Оның аты балалық.

Сұрай берсе төзіп бак,
Дамыл таппай тіл мен жак.
Тақпақ айтып тақылдап,
Жаңылмаса сөзі ұнап,
Ол – өлеңге құштарлық!

КЕЙ АРУҒА

Боянасын ерте-кеш,
Оянасың елден кеш,
Көрінесің жерден көш.
Артыңа ерген керуен,
Алдыңда да жүрген көш.
Бүлкілдейді – түрлі өңеш,
Алайын деп пе едің – ау,
Болмай қалған түрден өш?!

...Бояуда емес құдырет,
Қарапайым еңбекте.
Сүйкімді ару сурет,
Айнаға қарап тер төкпе!

Мыңсакқа адам жүгіртіп бір Құдайды,
Ойды аздырып, жүректі бұрғылайды.

1967 ж.

ҚИЫН СӘТ...

...Көңілдің мөп-мөлдір, ак ары,
Көз отты, ұшқынды жанары.
Қимас жан, қылықты, өзгеше,
Бауратып, жетелеп барады...

Жүректің тынымсыз лүпілі,
Тұла бой, тамырдың бүлкілі.
Байланып, қызыл тіл күрмеліп,
Сал жігіт мылқау ма, бір түрлі.

Ғашық жан көп күткен сәт сағат,
Бой балқып, таппайтын дәт-тағат.
Тағы да бере алмай қалды ғой,

Қолында жазылған ғашық хат!

Мұндайда қолдайтын дос қайда,
Табар ма әзілмен бір айла?
Келер жол сен жалғыз келмегей –
Досқа да көп сенбе, абайла!

1967 ж.

ОҚЫРМАН КӨПТІҢ ТІЛЕГІ
(Қапан Сатыбалдин – 50 жаста)

Ол мүшел ғана жаста еді.
Тар заман, қиын басқа еді.
Тігерге тұяқ қалдырмай,
Билікке ойсыз бас келді...

Бар малды жый деп ақырды.
Сұмырай аштық «аң» кірді.
Аш-арық көпке ілесіп,
Қой-құртпен асты сан қырды...

Даланы жансыз кеулеген,
Шықпаған жан бар кеудеден.
Көмірлі кеніш жетсек деп,
Өлмес күн көру әудемнен...

Көмірлі қала өндірісі,
Асхана маңы ең дұрысы.
Аш жанға ақыл жүре ме,
Несібе, қалдық – тиесі...

Жас шаһар жаңа кеңестік,
Ашқарақтарға өлместік.
Айтуға қиын қас-қорлық,
Көз көрмей жағдай сенбестік.

Жас қала, жасқа оқу дөп,
Техника тілін тоқу деп.
Іздеді – тапты шәкірт ол,
Десе де бойда толқу көп.

Қосқоңыр жайлау бөктерлі,
Балауса күндер өткенді.
Үкілісай көркем туған жер,
Толтырған жырға дәптерді.

Ашылып шайыр ағыны,
Кеудені керді арыны.
Алматы – муза, жыр орда,
Аңсатты тума дарыны.

Он жеті жас от-жалын ғой,
Оқуға түсу мақұл ой...
Астана – тартып жеткізді,
Сенімді бекем, ақын ғой...

Білімге ындын ұстаздық,
Ілімді болу сырбаздық.
Сәтімен түсті шәкірт нақ,
Жүректі жырлы сыр сандық!

Баспамен дүркін табысты,
Шоқ жұлдыздармен танысты.
Алатау мұзарт шалқытты,
Сарыарқалық дауысты.

Одаққа кіріп бас ұлық,
Ақындарға жас қосылып.
Бір беткей ақық қайсар жан,
Өлең-жыр жазды жосылып.

Алаулап жалын таң нұрмен,
Толғады ойды жан сырмен.
Жиырма бір жаста тілмаш боп,
Мәскеуге барды Жамбылмен.

Көтеріп белге жыр көшін,
Қалады драма іргесін.
Келеңсіз жайды мысқылдап,
«Тураби» болды ерге сын.

Дидарлы кино асқар-ды,
Ұйымдық істі басқарды.
Мәскеуден алып дәрісті, –
Оқытты алғыр жастарды.

Меңгеріп әлем сан тілді,
Аударма көркем түрленді.
Нар қазақ елін дәріптеп
Абайды әлем білді енді...

Өз елім деді өзегім,
Болса егер сында кезегім.
Арымнан жаным – садаға,
Аламын жұлып өзегін!

Төтенше хабар таң-оқыс,
Фашистер ашты нақ-соғыс.
Бейбіт күн қалды адыра –
«Майданға аттан» – шұғыл іс.

Отанды қорғау – аманат,
Намысты ерге ардақ ат.
Ажалсыз ғайып, Алладан,
Өзінде алды жаракат...

Госпиталь тең «көр-інмен»,
Ішінде күрес өмірмен.
Оташы аман қалды алып,
Акынды төнген өлімнен.

Қайтты елге ақын жаралы,
Көз көрген шындық тарады –
Ерлігі батыр Мәліктің,
Жазылды жырмен саралы.

Қазақтың қызы – Әлия,
Әлемге болды жария.
Жазылды асқақ поэма,
Окыды жас пен қария...

Соғыс та бітті кан жұтқан,
Қарғысын алып сан-жұрттан.
Қиылды қыршын қаншама ер,
Ата-ана қалды зар жұтқан!

Майданда сардар атанды,
Бейбіт күн заңғар мақамды.
Қоғамдық істе басшы жан,
Жазушы, ақын – Қапан-ды!

Елу жас – жас па ақынға!
Әдеби газет* тақымда,
Оқырман көптің тілегі –
Әлі де бір елу алқымда!

1967 ж.

Бесоба ауылы.

* «Қазақ әдебиеті» газетінің бас редакторы

МЕДЕУ САЙЫНДА

Шыршалар биік шыңды қиялаған,
Көркіне табиғаттың тоя ма адам.
Кілемдей гүлдер жинап адамзатта,
Еш шебер келістіріп қоя алмаған.

Екпіндеп өрден құлап, төмен қашқан,
Тау өзені – асау тұлпар көбік шашқан.
Сый қылып құдіретті зор дауысты,
Мұны кім аласұртып төгіп-шашқан.

Шыңдардың қарлы басын бұлт ораған,
Танданып, тамсанып мың жұрт қараған.
Көркіне табиғаттың мейірленіп,
Жыр жазбай кете ме ақын бұл арадан.

1967 ж.

СЕН НЕГЕ ЖЫМИЯСЫҢ

Көзімнің қарағанда қиығымен,
Еріксіз сәл назданып жымып ең.
Кірпікке кірпігіңнен ұшқын түсіп,
Жүректі жұлқындырып жыр құйып ең.

Сол сәттен бастадым ән ғашық жайлы,
Өзіңе айта алмадым ашып жайды.
Көзімді жұмсам болды-жымиясың,
Бұл маған жанын неге ашымайды?..

Сен ылғи кездескенде қиыласың,
Бұзардай жүрек тулар жылы ұясын.
Көкірек сезім толған кілкілдейді,
Көкейдің сыртқа теуіп құпиясын...

Жолына карауға мен ерінбейін,
 Келмейді жабыскым да желімдейін.
 Көзіннің ілінбесем қиығына,
 Қайтейін, армандамын, кейімеймін...

Жүрегім – сезім толған, қымбат маған,
 Ешкімге сенен басқа тіл қатпаған.
 Жетпесе тілі – тілсіз... не бір қайран...
 Сырымды жырыма айтып тағат табам.
 1967 ж.

ЖАМАНТАС

Жамантас – нақ зеренді, мүсінді тау,
 Жайқалған бақшалы сай, жемісті бау.
 Арала, жіті қара жан-жағына,
 Шыңына өрмелеп шық, күшінді сау.

Бейнелі, тастың бірі – аю, бірі – арыстан,
 Дүрбі сап, суреттерді көр алыстан.
 Сұнкар қия, ұясында бүркіт отыр,
 Ұрпағын өсіруге баулып басқан.

Тәу еткен – Әулие тас жанға толған, .
 Жан сауға, адасқанға пана болған.
 Өлкесі сарымсақты, жуалы жон,
 Айнала, қаланған тас, жаппай қорған.

Үш қазан – табиғаттың туындысы,
 Қайнарлы бұлақ құйған, нұрлы ыдысы.
 Келген жан шөлін басқан саумал сусын,
 Кең пейіл, қонақ жай тау құтты ырысы!

Тастардың көркем бейне жаманы жоқ,
Қынжылам ыңғайсыз ат, амалым жоқ.
Көрер көз құты болған сұлу тауға,
Тағы кел, қызықтауға айналып соқ?!

Тастарың көмкерілген аршаменен,
Әсем боп жаратылдың мұнша неден?!

Құздардың суық түсі үрейді алса,
Самал боп көкірек кере ұшады өлен!

05.08.1967ж

ҚАСЫМНЫҢ АРМАНЫ...

*Туған ел, бұл дүниеде сен болмасаң,
Өзімді отқа атар ем әлдеқашан.*

Қасым.

Барады іште кетіп арман ағым
Бар күнәм, ақын туып бармағаным,
Сағыныш – қайда жүрсем көкіректе,
Ұшқан ұя, туған жерім – Қарқаралым!

Мен тудым арқа белі пейішінде,
Кент тауы, Егіз Қызыл кенішінде.
Зобалаң ашаршылық тентіретті,
Болмадым алтын бесік ел ішінде.

Жетімдік, аяқ үсіп, бет домбыға,
Семейдің эзер жеттік детдомына.
Арғысы көппен көрген ұлы той боп,
Түзелді оқу оқып бет те оңына....

Ұшырдым алғашқы жыр қарлығашын,
Сезімді оятты ару қарындасым.
Жалыным Ертіс бойлап алаулады,
Домалап өрге қарай арман тасым.

Қоштасып Ахау – Семей, Орал жеттім
Жайықтың жағасын бақ жайлау еттім.
Бұлбұл құс қонған сайрап сал кеудеме,
Алдынан жарылқады албырт беттің.

Шаған-жай құшақ жайып шалқалатты
Махаббат ғашық тілді калқалатты,
Жас көңіл шаңқай түсте соғыс өрттен,
Аспанда күн күркіреп, шаңға батты...

Еуропа – қанды ауызы, фашист безбен,
Бұзды оқыс шекараны таңғы сызбен.
Ойрандап, бейбіт елді дүние жауыз..
Қанды көз, хайуан арсыз боғын езген....

Қорқау жау, қарулы өктем, ойсыра атты,
Дүлей күш камсыз елді қансыратты
Майданға мен де аттандым Оралдатып,
Елемей бойымдағы жан сырқатты.

Соғыста өлім деген тажал босқан,
Адамды жауды аяған ажал тосқан.
Қанға – қан, жанға – жан боп арпалыста,
Қимайтын айырылдым жан-жолдастан.

Бетпе-бет қарсыласта қайсар намыс,
Қыршын жас жер жастанды талай арыс.
Абдолла, Төлеген мен Нұркен батыр,
Жас қыран әрбір сардар – арлан, барыс.

Ер түрік, Ғұн бабасы – Томирисің,
Күн мен от Құдіреті Тәңірі істің.
Әлия мен Мәншүк қыздың ерліктері,
Жалғасы символындай әмір күштің!

Қан жылап, қыршын жастың өліктерін,
Тірі жан шыққыр көзбен көніп-көрдім.
Соғыста талай қимас достарымды,
Еуропа орманына көміп келдім.

Өлгенмен қоса өлмек жоқ бұған белін,
Дүниеде сен болған соң туған елім.
Оралдым «дарига-лап» Алматыға,
Ғажайып көтермекке муза әлемін.

Құлшына ендім поэзия әлеміне,
Қарамай күйкі тірлік әреңіне.
Қамы үшін отбасының көндім тағы,
Қалалық шенеуніктің әлегіне...

Он жылда отбасылық пәтер алмай,
Жыр жаздым қажысам да бекер талмай.
Көж жөтел көкіректі қатты қысты-ау,
Саулығым майдан кешкен көтере алмай.

Мендеген іштегі дерт қояр емес,
Арқалы ақын жүрек салар егес.
Туған жер Қарқаралым бармақшымын,
Жеткізсе қайқаңы көп арман белес.

Жыр дәурен атағына астананың,
Зарын ғып он жыл жүрдім баспананың.
Арқаға шақырғанда кетіп қалмай,
Ақын жан ісін қылдым жас баланың.

Жол сапар ізгі арманым Қарқаралы,
Күткендей мені ауылдың калқалары.
Періште Қырық қыздың қарымы бар,
Көз тоймас сұлу жер ғой Арка алабы.

Мен бір жан қас сұлуға басын иген,
Сомдалған сұлу жерде Қасым бейнем.
Жыр буса құзар шынға бұлт үйіріп,
Сағыныш нөсерлетіп тасын сүйген.

Аңсаумен күн асырам мұңлы толқып,
Саулықта болмай тұр-ау, оңды сол ғып.
Сағынам туған жерім, елім – керім,
Риза бол ашық жазған жырымды оқып.

Көш басшы, Орта жүзде Арғын дана,
Құт мекен Сары арқа Ұлы дала.
Қас батыр, жауды шапқан Сеңкібайы,
Қарқабат – ұран болған Асыл ана!!!

Ұрпақпын шыққан сойым – Қаракесек,
Жайлаған Арқа белін, дара десек.
Қақ жарған қара қылды алмас шешен,
Қаздауысты Қазыбек би –дана кесек!

Сағыныш сияр ма екен шақ-хатыма,
Балаймын Әжелерді бақ-құтыма.
Қарттарым шежірелі сәлемімді ал,
Мен сенем – келер ұрпақ бақытына!

Тас тағдыр, жазымышым осы ма екен,
Дауылпаз – жыр селдеттім, жостым бекем.
Туған ел жер жаннаты – Қарқаралы,
Ғұмырлы ән мен жырға қосып өтем!!!

Қош айттым, Кент тоғайлы, Қызыл кеніш,
Қасым сал ән мен думан, қызыққа ергіш.
Арқаның алтын тәжі Қарқаралы,
Жасасын өсер ұрпақ, ұзақ тегіс!

1966-1967 жж. Алматы.

ҚАҒАЗДЫ ЖЫРТТЫМ...

Қағазды талай өртедім,
Ойға алып жырдың ертеңін.
Домбыра тартып, ой екшеп,
Жүректің қылын шертемін.

Құлағын сырдың бұраймын,
Әр жолын жырдың құраймын.
Ырғағы келсе дауысқа,
Көрсетем күшті бір айбын!

Жазамын, қайта сызамын,
Сөз таппай қисын, бұзамын.
Істен де біткен мін тауып,
Өзіме – өзім ызамын.

Шалықтап кетіп, ұзадым,
Қайтамын кері – жүз адым.
Орманын ойдың ұңғылап,
Аралап сөзді бұзамын.

Жасаймын шабуыл тың күшпен,
Оянып алып таңғы үштен.
Жазамын, сызып түзетем,
Қиын-ақ екен жыр пішкен.

Қалаймын бір-бір кірпіштен,
Шықпайды ұйқас – кірпі іштен.
Іздеген сөздің сарасын,
Ақындар ғашық – у ішкен!!!

1966-1967 жж.

ШАЛҒАЙДА ЖҮРІП...

Шалғайда жүріп, жоқтадым,
Беймәлім сенің жоқ-барың.
Балауса шақтан сөнбейді,
Жүрекке түскен шоқтарың.

Жүректе қалған шоқтарың,
Ұлғайтты лаулап оттарың.
Бір дұғай сәлем жазбадың,
Қайырсыз, әлде, жоқ бағым...

Ойларым түнек қамалым,
Таусылды тағат амалым.
Махаббат ғажап, тұңғиық,
Қолымда жырлы қаламым.

Жазайын сырды айшықтап,
Түнерген іштен, ай шықпақ.
Қағазға аппақ жазбасам,
Өртеніп бойдан жан шықпақ.

Махаббат, сезім – тылсым күш,
Көрер көз, жүрек – нұрын құш.
Адамға тән тек қуат құнарлы,
Жария етер – жырлы құс!!!
1967ж.

ҚОЙ ҚАЙЫРҒАН КҮН (1947)

Астымдағы мінгенім құла құнан,
Сәл ғана асып көрінем құлағынан.
Қой қайыр деп жұмсады апам мені,

Алтайбайдың ақ қайнар бұлағынан.

Көкке тірек Сұнқар қия найза басы,
Құлқараның тас мүсін айналасы.
Ақбұлақтың суы мөлдір, салқын балдай,
Бүлдіргенді көк майса, сай-саласы.

Өз әлімше әндетіп, болмай алаң,
Өріске кеп қалыппын қойға таман.
Әр қойды бір жұлқылап Майлыаяқ жүр,
Ешбір секем алғам жоқ ойға жаман.

«Кет, Майлы аяқ! Кет, кет!» деп айғайладым,
Ол да қойды босатты, таяп қалдым.
Көзіне көзім түсіп арбасқанда,
Қасқыр деген үрей кеп, аялдадым.

Бұл алғашқы бетпе-бет дауыс шықпай,
Тұрып қалды құнан да алға баспай.
Қолымдағы қамшымды сілтеп едім,
Айбат шегіп сіресті жауыз саспай.

Аттың басын бұрдым да, кері шаптым,
Терезені қамшылап ұрып-қақтым.
Қолмен ымдап ағайға көрсетемін,
Қой жайылған өрісін бұлақ жақтың.

Алты жаста өрістен қой қайырған,
Балғын шақты жыр шықты ойға алдырған.
Сол күнгі үрей жадымда қалды мәңгі,
Ауыл иттен – қасқырды зорға айырған!

1967 ж.

КЕҢ ДАЛАДАЙ КЕҢ ПЕЙІЛ

Пай, қазақтың даласындай үйі кең,
Жомарттыққа ақ пейілді сүйінем.
Бауырсақтар шашылады шашудай,
Қарсы алады сүйкімді ән-күйімен.

Күндіз-түні жиылмайды дастарқан,
Төріме шық, думан жаңа басталған.
Бар дәм-тұзын үйіп-төгіп алдына,
Сыр шертеді көңіл аулап жас дарқан.

Кең даладан, кең пейілді жаралған,
Күн шуғы көңіліндей таралған.
О, қазақтың Сарыарқасы, сары жайлау,
Сая тауып, жас жүрегім нәр алған.

1967 ж.

МАЗАСЫЗ СӘТ

Жыр дауыл болып соқса бір,
Жаныма менің жоқ сабыр,
Жаямын қолды асығыс,
Атылып оймен оқша бір.

Төккенше қалмас сабырым,
Көк нөсер жырдың жаңбырын.
Домбыра-жүрек сыр шертіп,
Дауылпаз қағар дабылын.

1967 ж.

КЕЙДЕ БІР КЕЙІП, ОЙҒА АЛЫП...

Күтудің ауыр азабы,
Емес пе қыздың мазағы,-
Дейсің де кейде, тұрасың,
Тоссаң тос, қырдың қазағы.

Күтудің көп-ау азабы,
Дүдәмәл ой ап мазаны.
Тықырға әрбір елеңдеп,
Сал-сылқым алар жазаны.

Уәдесі берген бекер ме,
Деп ойға алар кетерде.
Көңілдің кошын қол жалғап,
Өткенді естен кетірме.

Беймезгіл тұрған ұрыдай,
Шытынап шыдам құрыды-ай.
Тағатсыз жанды осылай,
Махаббат оты қуырды-ай.

Десе де төзім шыныққан,
Біледі жайды шын ұққан.
Сәтіне келіп, құшақпен,
Іштегі ауыр – ой бұққан!!!
1968ж.

АЛҒАШҚЫ ҚАДАМ

Алғашқы қадам, шат қадам,
Мектепке сәби аттаған.
Сол жаққа кетіп барады,
Анасы ұлын мақтаған...

Біркелкі әсем киінген,
 Көер көз, көңіл сүйінген.
 Бал тілді бала әдемі,
 Шықкандай менің үйімнен.

Құшақта гүлі даланың...
 «Барлығын таста алаңның»,—
 Ілімнің жолы, шамшырақ
 Тілеуі нұр, Ата-апаңның!
 1968 ж.

ҚОС ШОҚЫ

Қос шоқы түйенің қос өркешіндей,
 Сұлудың көзі тоймас өр төсіндей.
 Ғажайып екі төбе көзді тартқан,
 Жерімнің егіз туған еркесіндей.

Манғаздық құпия бар жатысында,
 Ұқсайды сүйір басы заты шынға,
 Түйеге мінген қыздай күн тұрады,
 Қия алмай қос шоқының батысында.

Қос шоқы қос армандай көрінесің,
 Жерімнің жайлы қоныс төріндесің.
 Басқаға шоқы болып көрінгенмен,
 Мен үшін асқар тау боп керілесің.
 1968 ж.

АРҚА БЕЛІ – АЛТЫН БЕЛДІК

Қарқаралы, Ақсоран шың – әулие,
 Нулы тоғай, өзен-көлі әм кие.

Кең пейілді жомарт жұртқа ен жайлау,
Ата-баба, текті-сойлы, елі ие.

Наршөккен, Сұңқарқия, Кент – күз биік,
Қайың, терек, қарағайдан тәж киіп.
Сай-саласы жеміс-жидек, көк майса,
Ерке өскен арқар, елік, жез киік.

Баянауыл, Далба тауы, Балқантау,
Семізбұғы, Ботақара – бақша-бау.
Бектауата, Қоңыртөбе, Ақсары,
Ордалы орда, хан тәжі төр – Ұлытау.

Ұлы дала Сарыарқа – бай жазық,
Құтты қоныс, өлеңті жер малға азық.
Қойнауы кең, түрлі-түсті қазына,
Бабалардың аманаты, бақ-ырзық.

Аманат жер, жиделі-байсын мол неткен,
Асанқайғы – таңдау ғажап, қол жеткен.
Жер жаһаннан, Алтай, Орал, Көкшетау,
Ұланғайыр – жомарт елге зор мекен.

Астанамыз – салтанатты Ақорда,
Желбіреген көкбайрағым бар қолда!
Ел бірлігін мызғымастай берік қыл –
Жаратушым, Аруақтарым – әм қорға!

САҒЫНДЫМ...

Қиыла қарап, сыр бүккен,
Кезінді сенің сағындым.
Жымия қарап нұр төккен,
Көзінді сәулем сағындым...

Шырайы бал-бұл албұртқан,
Жүзінді көркем сағындым.
Ұдайы жолды аңдытқан,
Өзінді еркем сағындым...

ҚАДАМА КӨЗІНДІ

Қадама көзінді алартып,
Басады көңілді қара бұлт.
Жадыра Күнім боп жердегі,
Жайна да бәрінен бол артық.
Тұрайын әрқашан құмартып...

Жүзіңнен төгілген нұр шуақ,
Көрейін осылай әр уақ.
Жұлдызды түндегі айым бол,
Кірлетпе кіршіксіз көңілді ақ.
Осылай өтсінші жастық шақ.

ЖІБЕК ШОҚЫ

Жібек шоқы төбеңнен,
Төңіректі көрем мен.
Сағынышты білдірем,
Көкейдегі өлеңмен.

Бүршік жарып бүлдірген.
Тәттілігін білдірген.
Әр сайында бір бұлақ,
Тыным таппай жүгерген.

Сенің жібек шөбіңнен,

Жазғы сағым өрілген.
Сенің биік төріннен,
Бала күнім көрінген.

Қыздай Жібек шоқысың,
Көкейге ел тоқысын.
Нұрлы суға шомылып,
Өлеңімді оқысын!

1969 ж.

ЖАПАЛАҚ ҚАР

Ұлпа қар ақ жібектей үлбіреген,
Тоңазып тал шыбықтар дірілдеген.
Аспанда бұлт жамылып түнереді,
Сойқанды салардай-ақ күн бір ерен.

Айнала аспан да аппақ, дала да аппақ,
Жауады көбелек қар қалбалақтап.
Әдейі желде бір сәт тына қапты,
Дегендей «жайлы орынға ал қонақтап».

Жұлдызы түнгі аспанның шашылғандай,
Жаңа бір ақ дүние ашылғандай.
Қызықтап қыр-сырыңды о табиғат,
Құмарым жыр боп жауып басылғандай...

1969 ж.

КЕЙ, КЕЙ... ЛЕРГЕ!

Кей танысқа жасаған,
Жақсылығың үшін де —
Сый аласың «асаған».

Кей доссымақ, ей, бірі,
Елемейді – тал түсте –
Осылай өзін дейді «ірі».

Кей ісінген, тойынған,
Былығы көп, ішінде –
Жала іздейді, ойын сан.

Кей пысықай «тірілеу»
Жылмықай, әм жағымпаз –
Әр шенеунікке ірілеу.

Кей пасық жан, ақылғөй,
Кездесе қалсаң іш тартып.
Айтады саған мақұлды ой.

Тыңдайсың, тіл қатпайсың,
Ішіне терең сақтайсың.
Кей, кейлерге бәрі бір –
Тек жүрсең де жақпайсың,
Көңілді ақ, сенімді,
Қалай ғана, ақтайсың...
Өте, өте қиын ғой, –
Бұл – адалдық сыйың ғой!

1967-69 жж.

Туғаннан көк күмбезге ілдім уық,
Ұстазға дәріс берген жүрдім жуық,
Ертегі, аңыз тыңдап абыздардан,
Армандап, қиялға ердім ілім қуып.

Үмітпен жылдар өтіп есейгенде,
Тағдырлы еңбектерге төселгенде,
Өмірдің өткеліне төзіп, ұқтым,

Асқары тосады екен көш ілгерде!!!

ӨЛЕҢІМ – ЕРТЕҢІМ

Өлеңім ертеңім,
Өткен күн өртенім.
Төгілген тер тегін,
Жүрген жол ертегім.
Туған жер – өр-төрім,
Туған ел – нұр-керім.
Қаһарман, жасампаз,
Әр қазақ – ер бегім.

Иен дала – қазына,
Жайлаулы жазына.
Асқарлы шындарым,
Құзырлы بازیна.

Бабалар назына,
Сын-сымбат сазына.
Аманат ұрпаққа,
Құмырлы азына.

Екі дүние – бір ғұмыр,
Қасиетті жер жұмыр.
Табиғат сый жалғанға,
Адамзатпен тірлік нұр!

Алтайбайдың қайнарлы Ақбұлағы,
Тас қопарып, қазған соң шапқылады.
Арқаға кеп алғашқы қоныс тепкен,
Көшкін жұрты, қоныс жай шат қылады.

Құлқарада үй-жайға шымы майлы,
 Бұлақ бойлай өскен шөп малға жайлы.
 Ата қоныс осылай құрақ тапты,
 Арқалы елге, ұрпаққа құнды, сыйлы.
 1969 ж.

Аллға аян – ойды қалай жасыра алам,
 Арман көп іске қалай асыра алам.
 Қоғамдық жұмыстан қол босамайды,
 Маза жоқ жыр жүректе асыр ғалам!!!

Бүгін бар, ертең жоқ, дүние ғайып,
 Жазмыш бір, озмыш нөл, әлем айып...
 Тірі жан, өлікке арнап кешу айтып,
 Қара жер қарсы алады құшақ жайып.

МЕН – ДОМБЫРА

Тұла бойым – домбыра,
 Жүрегім титтей – тиегі.
 Ән мен күйден балбырап,
 Сай-сүйегім иеді...

Өне бойым жыр тұнған,
 Қан тамырым – ән бұлақ.
 Аярым жоқ, жұртымнан,
 Көрер – көз, ұғар күй – құлақ.

Көкірегімде – ала бұлт,
 Жаркыл-жұркыл оты бар.
 Көңіл толқын – алабұрт,
 Сыр ашпаса – тотығар.

Өзімді-өзім жұбатам,
Домбыра шертіп, баз уак.
Сыр айтуды ұнатам,
Сөз саралап азырақ.

Қалғанда бір онаша,
Ойға оралар өткен күн.
Үкілі үміт – жол канша,
Баянды бақыт күткенім...
1970 ж.

ҚЫЗЫЛ ІҢІР...

Көк аспан мәңгілік шаңырақ,
Кешқұрым туған ай – шамшырақ.
Жұлдыздар мөлдіреп, мөлтілдер,
Қит етсе кетердей тамшылап.

Күн батты сәулелі, арайлы,
Жұлдыз боп кешкі нұр тарайды.
Батыстың бұлттары боянып,
Асқар тау биіктеп қарайды.

Сәулемен көк жиек алаулы,
Әр сәттің сәні бар қалаулы.
Қаздардай тізіліп өрістен,
Қайтқанда, базарлы – мал аулы.

Жайлаудың гүл майса өңірі,
Мал менен думанды інірі.
Арқада ерке өскен қазақты,
Кең пейіл жаратқан Тәңірі!!!
1970 ж.

ҚЫСҚЫ БІР ТҮНДЕ

Тыныштық күйі бір сарын,
Ауылды алған әлдилеп,
Қыста да ауыл аңсарын,
Жүректі тұрар ән билеп.

Жылтырап ақ қар маз боп тұр,
Сары аяз күміс шашқан ба?
Ай түсіп кете жаздап тұр,
Бар жұлдыз аң-таң аспанда.

Нұрсәуле шашып терезе,
Пейілі ерек әр үйдің,
Құмарам қанбай сейілге,
Сазына кірдім ән-күйдің.

1971 ж.

САҒЫНУ

Көңілге сіңіп мұң баяу,
Көзімді жұмсам – мың бояу.
Сағыныш тұнған жүрегім,
Күн ұзын жадау, түнде ояу...

Өн-бойым дел-сал, бей-жаймын,
Білмедім неден мән-жайын.
Жетпей жүр маған осы не,
Керек пе би-күй, ән дайын?

Мынау бір үлкен сән қала,
Аралап жүрмін тандана.
Сарғайып, күтіп сағынтқан,
Ауылда жүрген сен ғана...

1971 ж.

АЛТЫН ДӘН

Ақ жонындай Арқаның,
Жал-жал болып ұласқан.
Қызыл қырман алқабым,
Жұмыс қызу жалғасқан.

Жұрт білегін сыбанған,
Кімді көрсең қырманда.
Еңбегі мен шыңдалған,
Үлкен-кіші, ұлан да.

Күн бе, түн бе белгісіз,
Қайнап жатқан еңбекпен.
Той-думанға бергісіз,
Қызығы мол күз жеткен.

Ел ырысы – алтын дән,
Астығы таудай үйілген.
Көңіл шалқып, жарқын ән,
Шырқайды дос сүйінген.

1972 ж.

МӘДИ

Әсем ән жайлауы Талды ма,
Құмарың шәрбатқа қанды ма?
Отырмын толғанып сені ойлап,
Ер тұлғаң елестеп көз алдыма.

Қолыңда домбыра үкілі,
Келмейді ән ішегіне – күлкілі.
Елестеп ойыңнан кетпейді,
Түрменің қараңғы күн-түні...

Жауар бұлт түйілген қабағың,
Бүлкілдеп сыйқырлы тамағың.
Атылды жанартау ән болып,
Мың сынық көңілді жамадың.

Аспандап ызалы дауысың,
Жанғыртқан орманды тау ішін.
Дүйім ел құмартқан әніңе,
Өшігіп қайрады жау тісін.

Әніңе танданам, шаттанам,
Сүйсініп, сүйіп ел жаттаған.
Садаған кетейін Мәдиім,
Өлмейтін ән-әуен хаттаған!

1972 ж.

ЖОСПАРЛЫ ІС...

Жоспарлы іс шектеулі парт нұсқауда,
Түстім талай келіспей, тартыс-дауға.
Парт уставка сәйкеспей өрлік мінез,
Мені шектеп, тырысты әрі ұстауға.

Ұтымды ой, пайдалы, еселі істі,
Қиын болды жеткізу «зорға» күшті.
Ер еңбектің жемісі тайталаспен,
Қазыналы қамбаға – қорға түсті.

Көрсеткіштер жүз пайыз – еренді еңбек,
Тер төккендер бел шешпей ер еленбек.
Десе де ол, қалыс қап, партком серке,
Марапатқа кенелді – елден ерек...
...Болғаны рас, осындай келеңсіздер,
Шындығы осы айтып-айтпай не керек?

1973ж.

МЕН – ИНЖЕНЕРМІН

Инженер – муза жанды, саяқ акын,
Дүркіндік баспалардан айғақ атым.
Қоғамдық жұмыстармен біте қайнап,
Мамандық іске нақты алғыр затым.

Дипломды қызметім инженерлік,
Қоғамға еңбек ету игі тірлік.
Атқару бар жұмысты техникамен,
Азайту адам күшін, іскер бірлік.

Жұмыстан қажымас ер өмір сырлы,
Өлеңге демалыс жоқ – көңіл нұрлы.
Саялы күн шуаққа отыра қап,
Жазады дүние жайын жүрек жырлы.
Маусым, 1974 ж.

ҚАСҚА-НҰСҚА УАЙЫМ ЖЫР

Таңмен арай атамын,
Күнмен нарттай батамын.
Қоғамдық іс, әм, инженер, –
Болдырып әбден жатамын...

Кеңестік дәуір – жоспарлы,
Партиялық тәртіп оспарлы.
Қит етсе дайын бюросы,
Қисынсыз айып... астарлы...

Сабырға көнбей діл-жүрек,
Кеудені керер дүркіреп.
Көмейге көнбей тіл-күрмек,
Айқайлап шығар күркіреп...

Сәтіне тап кеп мысқылдап,
 Көркемге көзің ұшқыр нак.
 Сал жүрек есер кетеді –
 Бір көрген жанға ұшқындап.

Сезімі – сері көз ашық,
 Жүрегі көнбей сөз машық.
 Ішіне сенім айтылар –
 Махаббат – жастық тез ғашық...
 1974 ж.

Арақ ішсең – мас дейді,
 Қабақ түйсең – қас дейді,
 Қатал болсаң – тас дейді,
 Адал болсаң – жас дейді.
 Ғашық болсаң – лас дейді,
 Оңбағаннан – қаш дейді
 Болмағанды – рас дейді
 Тоймағанды – аш дейді.
 Барлығын да жөн дейік,
 Сонда өзін кім дейік?
 Әйтеуір бір жан ыңғайлы,
 Кім көрген бұрын мұндайды.
 Түсінбесең айтқанын,
 Келтіріп кейпін ымдайды.
 1974ж.

ФӘНИ ЗАҢЫ

Ай-жұлдыз жоқ. Түнгі аспан қара түнек,
 Тұман басып, тұнжырап жер де жүдеп.
 Тіршіліктің ғаламда мәні кетіп,
 Ғашық оты тұтанбай солар жүрек.

Махаббатсыз өмірін кімге керек,
Жас жігіттер жалынсыз сөзге өжет.
Бойжеткендер бұран бел құр телміріп,
Манекендей жаутаңдап көзін сүзет.

Бұл фәниде ай керек, жұлдыз керек,
Жер-Анаға құдірет Күн бір ерек.
Тіршіліктің қожасы, жер егесі,
Данышпан бол, Адамзат, аскан зерек!
1974 ж.

ЖАҢА ЖЫЛ ҚАРСАҢЫНДА

Жаңа жауған ақша қар,
Аяз сіңген қар күміс.
Қар жамылды бақшалар,
Жыл мезгілі қарлы қыс...

Аяз биде барлық іс
Думанды-ду жыр шашу.
Ақ шаңғылды әрлі түс,
Таза ауада сырласу...

Айдай аппақ өңірге,
Із түспеген ақ сонар.
Кірбіні жоқ көңілге,
Ақ тілеулі бақ қонар.

Аяз Ата – Қаркүміс*
Қол ұстасып, сырласып.
Тоғай да жоқ – бөгеліс,
Келе жатыр қырды асып.

Күтуде жұрт жиылған,

Келеді әлі қаншасы.
Көз тартады қиырдан,
Жыл салтанат – шыршасы!!!
25.12.1974 ж.

*Қаркүміс – Қарша қыз (Ақша қар)

ҚАРАЙДЫ, АР-АҒЫМ...

Пәк жолдан жар тайып,
Қарайды ар – ағым...
Аңдаушы дардайып,
Көз салды... жан – жағым.

Шайнауға аз болды,
Он саусак – бармағым...
Ақ көңіл саз болды,
Былғанды ар – жаным...

Сөткелеп булығып,
Тірі өлік жыладым.
Өкпе – шөл, булығып,
Талықсып құладым.

Аруактан, кешірім –
Алладан сұрадым.
Сүлде соқ отырмын,
Кеудемде құр жаным...

1974 ж.

КӨЗДЕРІМ

Оң көзімде сәулелі күн туыпты,
Сол көзімде күлінгір ай тұрыпты.
Елу үш жыл көз әйнекті киіппін,

Оқып, жұмыс істеппін тыңғылықты.

Көз жанары құлшынар көрген сайын,
Елдің қамы толғантар ерен жайын.
Қос шырақтың десе де жөні бөлек,
Анық көру ғажап қой Күн мен Айын!!

АДАМЗАТТЫҢ ТІРЛІГІ

Тайталас ғұмыр заманат,
Адамға ғылым аманат.
Тойымсыз көздер қанталап,
Ғарышқа кетпек анталап.
Жер-Ана нағыз құдірет,
Табыну керек –Адамзат!!!

ӨЗІМЕ ТАЛАП

Өшпейтұғын от жағып
Өлмейтұғын сөз жазып,
Өсиет болар ұрпаққа
Санасына мол азық.

Қызмет етсем халқыма,
Жалпақтамай артыма,
Кір келтірмей арыма,
Дақ түсірмей салтыма.

Ақ сүтін ақтап анаға,
Мейрімді боп балаға,
Болмасам да ұқсайын,
Абай – көсем данаға!

1974 ж.

ЖЕЛЕТКЕ

(Асыл ана - сыйы)

Ызғарлы қыс суығында жел өтпе,
Жылы ұстау тұла бойды ем-дертке.
Жоқшылықтың болса-дағы заманы*,
Бойтұмар ед анам тіккен желетке.

Уайымдап аш-жалаңаш күнді өтпе,
Бармен базар, көңілге тоқ, діл сепке.
Жоқтан барды қиыстырып құрақтап,
Жанға жылу анам тіккен желетке.

Жалкы өстім берік сенім шіл-сертке,
Жоқшылықты ірең-жүзден көрсетпе, -
деген оймен жүруімде дін-аман,
Саулық берген анам тіккен желетке.

Қорған болған екі өкпе мен бүйрекке,
Бауыр бүтін қан тазартып, құй өтке.
Ерге лайық жотаңды да тік ұстар,
Бойыңа шак, тігілген нақ желетке!

Бүгін тойға анық киім керек пе,
Көзге ұратын қарағанда дерекке.
Костюм алсаң қыры сынған шалбармен,
Толық «үштік», нағыз сәнді желетке!

Махаббатпен – ақ сүт сіңген жүрекке,
Ойға терен, бойға біткен жыр-текке.
Қуат-күшпен, сөнбейтін шоқ, берген сый,
Бақ тілеулі анам тіккен желетке!

05.06.1975 ж.

*1941-1955жж.

АЙЛЫ ТҮН ЖҰЛДЫЗЫ (Тілек жыр)

Ай жарық, тылсым түн жұлдызды,
Халқыма арнау жыр құндызды.
Ой салса жүрекке арманды,
Толғанып нар жігіт мың қызды.

Қыздырса алау жыр жүректі,
Арманшыл ерлерді білікті.
Соңынан ерітсе азамат,
Отаншыл намысты түлекті.

Тілегім жетсе егер жан-жанға,
Сенер ем бағымның жанғанға.
Бас ием сара сөз құдірет,
Қарамай дүние жалғанға!

Жай сөзге түспейді еш пенде,
Жеткізе алмайсың күшпен де.
Еріксіз иланар жас ұрпақ,
Санаға саңылау түскенде.

Өсірер өсиет ар – қанат,
Абайла, «бес дұшпан» жасқанат.
Сарала «бес асыл» - өсиет,
Абай-жыр ұрпаққа аманат!

1975 ж.

ӨЗІМ ЖАЙЛЫ (Қасымға еліктен)

Жазықбай Садуқастың Ерғазысы,
Жалғасы бір атаның қазынасы.
Толғанып жыр жүрегі оңашада,

Айтқан бұл өзі жайлы بازیнасы.

Жасымда ойнап-күліп еркін өстім,
Еш ойсыз күнделікті өмір кештім.
Сондықтан болар бәлкім көзге ілмеді,
Кезінде жыр жүректі елеп ешкім.

Жұпыны кара бала, кара сирақ,
Болғаны такпак сөзге дара, ширақ.
Жарысып, алысқанда – жанын салып,
Алатын денесіне жара жинап.

Сұлуға болдым құмар бала жастан,
Өз түрім, бойыма шақ карамастан.
Жоғары кластағы менді қызға,
Ұрланып караушы едім көз алмастан.

Қос қоңыр, Жібек шоқы, сәнді білем,
Көк майса сай-саласы гүлді кілем.
Ақдала қызыл шоқтай қызғалдағы,
Секілді тамған қандай кіндігімнен...

Алматы – шәкірт шағым, нұрлы бағым,
Алатау – басы заңғар, сырлы сағым.
Жүздескен нар ғұлама, жайсаңдармен,
Тез өтті, тәлім алған жылдар ағым.

Ант еткен, ала жіпті аттамауға,
Бекерге бөгде жанды даттамауға.
Баратын – шындық үшін үлкендердің,
Алдында кішілігін сақтамауға...

Шындықтан талай опық болғаны рас,
Түсінбей өкпе де артты доста қимас.
Әуелден көзіне айту, бүкпелемей,

Атадан айнымас боп қалған мирас.

Жаксылык айналаның сейілгені,
Бұл жайды түсінсе екен кейінгі іні.
Жаксыны жамандардан айырса екен,
Құр бекер сөкпеу үшін, кейін мені...

Жаманға айтылған сыр дертпенен тең,
Айтарсың тілің тістеп «әттегенен»
Ой салып, кей-кейлерден аластатып,
Ұқтырар ажыратуды кімді – кімнен...

Еңбекке – инженер боп араластым,
Тер төктім, жемей қамын қара бастың.
Табиғи туа біткен жыр жүрекпен,
Тазалық: қилы жолдан аулақ қаштым.

Инженер – жанашылдық арманға ердім,
Ащысы сүйреді өрге маңдай тердің.
Жаратқан еңбекпен тел, муза – жүрек,
Тұшындым қасиетін қара жердін.

Қоғамдық жұмыста ерек, дара нармын,
Айтыстым, жыр қайнарлы дараландым.
Намыспен бойда қуат, күшім барда,
Күрестім, жұлде алып, қара жардым!

Табиғат ойға жидым ғаламатын,
Болған соң намыс жанды, «адам» атым.
Егін жай, жусан иісін қоса жұттым,
Даламдай кең пейілді, ата салтым.

Өзімшіл, қамын жемей қара бастың,
Көмейден өтпеуі үшін арам астың.
Шырылдап, шындық үшін майдан ашып,

Шенеунік, партократпен жағаластым...

Акикат – жүгі ауыр, қолы қысқа,
Болса да айтқан ойы, жолы нұсқа.
Өміршен, өрелі істер, қоғамға нақ,
Қинады қолдау таппай сол бір тұста.

«Жазмыштан – озмыш жоқ» дейді жалған,
Жеткізбес, халық қамын жейтін арман.
Бұрынғы даналар мен ғұламадан,
Келешек ұрпақтарға – үміт қалған.

Әкемнің арманы ізгі, түйіні едім,
Мен оны ақтай алсам сүйін елім.
Кей-кейде алшақ кетіп, шалыс бассам,
Жұрт түгіл, өзіме-өзім күйінемін...

Тектімін, Қаракесек, Ер Қазыбек,
Сенкібай – мыңға тұрар бір басы тек.
Нағашым, қажы болған, ал, мені біл, -
Коммунизм ұрпағы – Ерғазы деп...

7.05.1975 ж.

АЛҚЫЗЫЛ ТУ

*Рейхстагқа ту тіккен лейтенант
Рақымжан Қошқарбаев пен
Григорий Булатовқа арнаймын*

Ақтық шабуыл, қорқау толы «ордаға»,
Ұшпақ күлі, шаһары толып қордаға.
Айдаһардай шашып соңғы бар уын,
Қан құйлы жау көнер емес сонда да.

Жүз метр жер,

сол қорғанға – жүз кадам,
Жер бауырлап бара жатыр екі адам.
Қойынына тығып алған Қызыл ту,
Қадамақшы іргесіне тасадан.

Атылған оқ, жауған жаңбыр нөсердей,
Толастамай – жерді шұрық тесердей.
Жатыр эне,

томар тастай – сәт бағып,
Көздерімен сұр қорғанды кесердей.

Сәл үзіліс, қан құйлы жау шатылды,
«Алға» — деген Гриша оқтай атылды.
Қалған байқап жау тағы да оқ атып,
Өлтірмекші қос жасындай батырды.

Жатты тағы... сәл толасқа зәру-ақ,
Қозғалмайды секілді өлі «аруақ».
Алқызыл ту берер емес тыныштық,
Дегендей-ақ, тас қорғанға қада-тақ.

— Нар тәуекел, кеттік, — деді Рахымжан,
Оқ толастан күдер үзген рахымнан.
Екі тұлға жарық етті де ұмтылып,
Дәл қорғанның түбінде отыр... алқынған.

Дәл сәтінде ту тігілді қорғанға,
Қандай бақыт аман жеткен сол жанға.
Қызыл жалау алаулады, «Жеңіс!» - деп,
Осы болар жетті деген арманға!

Қан қызыл Ту жаудың есін тандырар,
Өз отына, өзі жанды қанқұмар.
Жүректерден бомба болып атылған,
Ерлік осы, күллі әлемді таң қылар!

– Ура, Жеңіс!!!

Атты алаулап таң күліп,
Жырлар ұрпақ,
Ерліктерді ән қылып.
Рейхстагтың күмбезіне көтерді,
Қызыл туды,
Әділетті
Мәңгілік!!!

9 май 1975 ж.

КҮЙІНУ МЕН КІЖІНУ

Үй толмады асылға,
Бөленбедім жасылға.
Болғанынмен бастық,
Басында кем жастық.
Кез болдым деп «масылға» -
Күйінеді әйелі.

Ғашық болып, жақпадым,
Ыбын – қыбын таппадым.
Ертелі – кеш тер төккен,
Еш түсім жоқ – еңбектен.
Жетімсіз деп тапқаным –
Кіжінеді күйеуі.

- Күйінеді әйелі,
Еркегі оған кінәлі.
- Кіжінеді күйеуі,
Оның да жоқ сүйеуі.

Тапқан жалақы – табыс емес,
Сонан соң күнде – шабыс, егес.
Баска тартсаң – аяқ ашық,

Жок жеткізбес ала кашып!!!

13.01.1976 ж.

АЛҒАШҚЫ ЖАҢБЫР

Себелеп жатқандай тан нұрды,
Жер шөлін тағы бір қандырды.
Жұтады сіміріп тамшысын,—
Иен дала сағынған жаңбырды.

Ала бұлт соғардай дабылды,
Лепірмей жетті жел сабырлы.
Басталды ақ жауын мөп-мөлдір.
Күн қандай, саф ауа жаңбырлы.

Көк аспан тағы да құрсанды,
Жау жаңбыр. Жер ана сусанды.
Бұлақтар көзі әлсіз алсын күш...
Ну орман тыныстап, бусанды.

1976 ж.

ТАУ САЙЫНДА

Келеміз серуендеп тау сайында,
Дос-құрбы, ойын-күлкі жаз айында.
Тобылғы, арша аралас гүлін шашып,
Жайқалған кербез шынның баурайында.

Тәуілжіп үлбіреген жібек сасыр,
Жәудіреп гүл құлпырып қызыл-жасыл.
Ақ бұлақ сылдыр-сынғыр күміс бұрым,
Айтады қайым өлең – көңіл тасыр.

Қара көз моншақ таққан қарақат тал,
Құшақтап ақ қайыңды тұрған қаптал.

Шокпар тас құлайтындай үстімізге,
 Үрейлі айналамыз қия шатқал.

Койтастың бұжыр бетін арша жапқан,
 Бала мәз дөң басынан жуа тапқан.
 Жұпарлы балқарағай арасында,
 Шалқиды шалқар көңіл рақат шақтан.
 1976 ж.

СЕЛДІҢ АЛДЫ

Найзағай тіліп өтті қара бұлтты,
 Қобалжып, көңіл шіркін алабұртты.
 Қыршыны бір боздақтың қиылмасын,
 Жатса да жонын тіліп дала мықты.

Найзағай қиғаш-қиғаш осқылайды,
 Дауылдан эзер тұрған қос құлайды.
 Аспанды төңкерердей күркүреді,
 Бұлт біткен көздерінен жас бұлайды.

Кұйды сел, танытқандай желдің күшін,
 Жөңкілткен аласұртып бұлттың көшін.
 Жаңарып, жасаруға құмартқандай,
 Шомылып жатыр дала, құтты болсын!
 1977 ж.

МАХАББАТ – МӘҢГІЛІК

Махаббат – сый, жаратылыс құдірет,
 Періште – сын, жан ішіне діл кіред.
 Көздің отын алауымен сездіріп,
 Жүрек-қанды аласұртып білдіред.

Махаббат – сыр, құпиясы, діл - күштің,

Есейсе кеп шығатұғын дүр ұшқын.
Ойға салып гүлдей нәзік бейнені,
Келетұғын құшаққа ап кіл құшқын.

Махаббат – жыр, жазылатын қат-қабат,
Иман жүзді, мөлдір көзді, ақ тамақ.
Шын ғашыққа кім айтады оңтайлы,
Теңеу тауып, айтар сөзді кім таппақ?!

Махаббат – ән, әсем әуен, сырлы саз,
Бойға сіңіп, ойға қонар сынды наз.
Әу дегеннен, есінді алып тыңдатқан,
Құмар қанып, шын ұйыған көңіл мәз.
Махаббат – шок, мәңгі алау сөнбейтін,
Қайсар ындын, о жар күшке көнбейтін.
Жазмыш жетіп, ғайып болса адам тән,
Жан-бақи пір, тәңірлік нұр өлмейтін!

Адамзат жалған менен бакилық,
Өмір-ғұмыр, өлім менен шаһилық.
Ата-баба дәстүрімен – Әруақ,
Жебеп-желеп, жүреді ылғи әр уақ!

1977 ж.

ЖАС ҚАЙЫҢ...

Наурыз туған көктемде,
Бүршігі балған жас қайың.
Құмарта қарап әу, демде,
Жаңа бір жырды бастайын.

Көктемнің самал ызғары,
Өбті ме желпіп, жас қайың.
Құздарда қалған қыс қары,
Деді ме сені жасқайын.

Наурызда өткір күн көзі,
Сәулесі бойға нұр құяр.
Сай-сала бұлақ, үнді өзі,
Сырлы да назды, күй қиял.

Көгілдір сәуір, мамыр ай,
Жапырақ тағар, жас қайың.
Көзайым болсын, жамырай,
Сырымды әзір ашпайын!

14.03.1977 ж.

ОЙ. ОЙ. ОЙЛАР...

Суынып, оқыс жайдан көңіл қалса,
Жылынбас жақсандағы көмір қанша.
Ой ойран, тұман басқан, ес бұлыңғырт,
Жүресің қаяулы боп, мәңгүрт жанша.

Ардақты азаматтың нардай басын,
Сертінен досың-дос боп, жар таймасын.
Бір ғұмыр екі келмес баянды боп,
Жазмыштың бақ-талайы ортаймасын.

Санаға сәуле беріп, ертеңгі елес,
Ойлантсын ұрпақ жайын ерте мен кеш.
Қауым жұрт, үлкен - кіші түсінсе екен,
Өтпелі бұл дүние, ертегі емес.

Секемшіл көңіл нәзік, түкке тұрмас,
Сабырды ашу жеңсе, өкпе тым мас.
Қанку сөз өтіп кетсе ет-сүйектен,
Мақұлдас айналаңмен, көппен мұңдас.

Өткенді еске алып қой, салауаттық,

Тізілер көз алдыңа, сан ағаттық.
Өзіңнің қабырғаңмен кеңескен жөн,
Соңыңнан ермеу үшін жаманаттық.

Қаяулы көңіл құрак, жүрек пырак,
Көкейде дүдәмал ой, даусыз сұрак?
Адамда үміт оты мәңгі сөнбес,
Сәулесі адастырмас ақыл-шырак.

Бұл тілек ой салса екен түйсіксізге,
Қыңыр жақ, өзі білмес кысық езге.
Ескерту мен өтініш артық болмас,
Болашақ өрісі кең түйсін тезге!?

25.09.1977 ж.

ЖАС ШЫРША

Жасыл шырша, жас шырша,
Сенімен сәнді, тас сұрша.
Аязға да сыр бермес,
Сол қалпында жаз шыкса.

Көктем өнді, жаз – шыңды,
Бояуы – нұрлы, қас сынды.
Қай мезгілде өзгермес,
Табиғаттан асыл-ды.

Өзі сұлу – тәнімен,
Салтанатты сәнімен.
Жылдар түгіл, ғасырды,
Тербетеді әнімен.

Сынды көздер құмартқан,
Тілді жанды жырлатқан.
Суретшіні арбап ап,

Қыл қаламға сын артқан.

Бойы балғын жас шырша,
Тоғай көркем қас арша.
Той-думанға сән берер,
Жана жылда – бас шырша!
1977ж.

...Өз бағым – өзіме жұпар ғой
Өз балам – өзіме сұлтан ғой.
Бүреудің байлығы доллары,
Тер төкпей табылған табысы,
Береке бермейтін – құлтан ғой....

ОЙ ҰШҚЫНЫ

Дәуірдің бұл да бір белеңі,
Аумалы-төкпелі дегені.
Өмірдің болар нақ елені,
Десе де ой салмай желеңі.

Болған-ау бұл албырт жастақ шақ,
Ойын мен сауықтың селеңі.
Махаббат – қызған, думан шақ,
Дәурен-ай күнге сенгені.

Тағдыр мен жазмыш ертеңі,
Бар ғұмыр өткен ертегі.
Ғайыпқа ұшсаң шоқ-от боп,
Ұрпағың өскен өртеңі!!!

Бір ғұмыр – өмір, шамшырақ,
Тағдырға көнсе жан шыдап.

Үміттің шоғы сөнбесін,
Жатса да тұрмыс жаныштап.
Қанағат жеміс береді,
Бітпейтін арман – абат бақ!

ҚОҢЫР ҚАЗ

Есен-аман келдің бе, қоңыр қазым,
Сағындың ба, Арқаның көктем-жазын?
Бізде сенің аңсадық қаңқылынды,
Жылы тисін жүрекке айтар назын.

– Сен кеткелі өтті күз, өтті бір қыс,
Көлкі алмай көл біткен жатты тыныш.
Ақ шекпенін жамылып сай мен сала,
Жер-ана да дамылдап алды тыныс.

Жонын беріп таулар да жатып алды,
Түздің аңы дірілдеп қалтырады.
Сары аязды сіміріп сақылдаған.
Қардың күміс маңдайы жалтырады.

Сокты боран үскірік демі булы,
Қаңтар менен ақпанда аты шулы.
Мейірімді күміс күн нұрын шашып,
Наурыз келіп жалдатты шалшық суды.

Сай мен сала, жырадан ақты бұлақ,
(Елендеген шығарсың жақта-жырақ?)
Көктем жырын өзендер дуылдатты,
Қалт жібермес әншілер «құйма құлақ».

Есендікке не жетсін, ал қоңыр қаз,
Ел құмартқан әніне сал, қоңыр наз,

Су біткеннің шомылшы мөлдіріне,
 Болсын жылы, ырысты жаңбырлы жаз!
 1977 ж.

ЖАС ҚЫРАН – ХАС БАТЫР!

Еркін ойнап, далада ұлан өседі,
 Көктем сайын ел жайлауға көшеді.
 Қырандай биік самғау көк жүзіне,
 Бабалардың ұлы арманы деседі.

Бала қыран, талапты жас құс қанат,
 Темір ұшақ тізгіндесе арғымақ.
 Жетеледі үйірмеге ұшқыштық,
 Нұркен сынды бозбалаға арман-ақ.

Ойы ұшқыр, бойы мығым жас жанға,
 Құстай ұшу қиын боп па аспанға.
 Зіл ұшақты тез меңгерді ол ұшқыш,
 Қуанышты арманы іске асқанға.

Жайдарлы жаз, қырық бірде – таң атпай,
 Шекараны алай-түлей, қаратпай,
 Бұзып өтті қан құйлы жау – Одақтық,
 Көк пен жерден оқ боратып, қиратты-ай...

Төтенше жай, кетті соғыс басталып,
 Бейбіт елге аюандық пен қастандық!
 Бала қыран алғы лекте аттанды,
 Отан қорғау ерлік қадам басқан нық!

Кенес құрған, мызғымас тас, Одақтық,
 Жау басынды намысты алды – ол анық.
 Бейбіт елге бірлік, тірлік, ар үшін,
 Қасиетті бір сүйем жер Отандық.

Қан майданда күн-түні жоқ, оқ дауыл,
Көзі талып, атқыштарда қол жауыр.
Ойран топан, танкі балқып, фашистер,
Қанға – қан боп, алды жойқын, сокқы ауыр.

Жас қырандар өршіл кекті, айбатты,
Жаудың қарсы ұшақтарын жайратты.
Қыран құсқа тиді қаңғып, жазмыш оқ –
Отқа оранды оқыс-төтен жай қатты.

Оқыс шешім – ыза мен кек, күш ағын,
Нысанаға ап, бұрды ордаға ұшағын,
Нұркен – ұшқыш, Саша* - мерген, қос батыр,
Жойды, құртты жаудың шоғыр ошағын.

Соғыс өтті, қиылды көп жас қыршын,
Бүкіл әлем: «Гитлер фашист – антұрсын»,
Мәңгі сөнбес от алаулап еске сап,
Мәрмәр мүсін, құрыш бейне тас тұрсын!!!.

Бала қыран, атасы оның – Жалаңтөс**,
Ел жауынан ойсырата алған өш.
Ұлы дала баһадүрлар жалғасы,
Салтанатты қала орнатқан, соңғы көш.

*Саша мерген – Александр Комиссаров

**Жалаңтөс – Соқыр батыр (Қаракесек – Сарым).

МОНШАҚТЫ АРШАЛАР

Мошақты арша, тас алқа,
Жұпар иіс, хош аңқа.
Жартас тұр маңғаз, тоғайлы,

Шуакты күнге тос арқа.

Ашылған шақ бұл – көл базар,
Шыршалар күнге бой созар.
Қиялды тербеп табиғат,
Әуенді, назды ой козар.

Жартастың үнгір қуысы,
Саялы бақ қой тау іші.
Құстардың нәзік естілер,
Жан-жақтан сазды дауысы.

Жұпарлы арша мошақты,
Көмкерген тасты жан-жақты.
Ұмыту қиын сүйіктім,
Сенімен тұрған сол шақты!
1977 ж.

Күн нұры тамғанда,
Таңшолпан жанғанда.
Көп жұлдыз самсаған,
Секілді шаршаған,
Дем алар, күндізгі –
Не бар деп, жалғанда!!!
1977 ж.

ОЙЛАР...

«Бақ» дегенің ырас болса бармақтай,
Еңбекпен төккен терді көр салмақтай.
«Бақыт» деген атаусыз бір құс болса,
Ақыл-ойсыз, аларсың ба, ар-сақтай.

Бақыт құсы, бағаланса ақшаға,

Бұлбұлды да сайратады бақшада.
Ақша еңбекпен, ащы термен табылса,
Ақыл-жүрек, исінбесін – саушы Аға?!!

Қазақтың – тілмен түйген сөзі асыл,
Жасайды, өтседағы, мың-сан ғасыр.
Тұшыңтар аталы ой ұрпақтарды,
Сындарлы – іліміндей Әбу-насыр!!!

Тағдыр, жазмыш, өмір мен дүние жалған.
Адам ойлы еңбекпен түрен салған.
Таңнан туған нұрменен тірлік кешіп,
Ғұмырға ұзақ, керекті жерден алған!!!

1977 ж.

ДАЛАДА

Қызарып піскен шелпектей,
Алқызыл нарттай күн бүгін.
Айқара ашты желдетпей,
Көк аспан бұлтсыз түндігін.

Гүл біткен тегіс майысып,
Кірпігін ашты үлбіреп.
Сар дала жатқан талықсып,
Оянды желмен желбіреп.

Қанаты талмай шіркей де,
Жұмысқа кетті кірісіп.
Даланы бөлеп ән-күйге,
Әуеде торғай жүр ұшып.

Кілемдей түкті төбеге,
Ойнақшып шықты жас құлын.
Гүл құмар қандай көбелек,

Елестеп өтті жас күнім...

Шат күлкі шықты шатқалдан,
Бүлдірген терген көп бала.
Кең пейілді дастарқан,
Ырысы мол, ток дала...

1978 ж.

ТАРТ ҚОЛЫҢДЫ ШҮРІППЕДЕН

Зор мақтан даңғойларға аң-құс атып,
Тірлікті әжуа ету қансыратып.
Селт етпес, неткен топас тартынбайды,
Кетер деп аң киесі – қарғыс атып.

Сезінбес аңсақ аңшы қарғысты да,
Табиғат тіршілігі қан құсты ма?!
Шыршаны шырылдатып қиған надан,
Не қылсын, аяушы ма ед, аң-құсты да.

Куалар көз қанталап құралайды,
Өкшелеп өші бардай.... туралайды.
Қарулы ол, қолға түссе қара жүрек,
Тастайды ойланбастан турап айды.

Айдынның аккумуляда маң, кербезі ме,
Бәрі-бір, бір шүрегей кез келді ме.
Дәл көздеп атып алса, мақтан болмақ,
Сулулық көрінбейді «қор көзіне».

Болса да, жүрегін тас, шойын бауыр,
Түйсіксіз қорғасын ми, қолың сауыр.
Ойнама табиғатпен, құдіретпен,
Абайла, екі дүние жолы да ауыр!

Ей, аңшы! Тарт қолыңды шүріппеден,
Кім саған шолжыңдатып, ерік берген?
Әу баста Жаратушы – жан-жануар,
Жер-Ана бір-біріне сеніп келген!!!

Мактанба, құр бекерге аң-құс атып,
Байлығын табиғаттың қансыратып.
Есің жый, тарт қолыңды шүріппеден,
Кетпесін десең егер, қарғыс атып!!!

1978 ж.

АРҚА БАҒЫ

Мұнар тартып, сағым құшты,
Сұңкарлы тау, ұялы шың.
Саған қарай самғап ұшты,
Қанат қағып қиял құсым.

Қиял құсым, буыны қатып,
Шарықтайды қия-шынға.
Қайсар шындар буырқантып,
Кеудеме жыр құясың ба?

Табан тіреп, көкке өрлейін,
Бір ерлікті қиясың ба?
Жыр жазайын, текке өлмейін,
Заңғар құздың қиясында.

Күмбез аспан тербеледі,
«Жүреккөлдің» аясында.
Дамылдайын ән кернеді,
Қарағайдың саясында.

Тауысайын қаламымның,

Толтырылған сиясын да.
 Мен тыңдайын ғалам мұнын,
 Күн батқанша ұясына.

Жер шоктығы Қаркаралы,
 Иен даланың жыр аралы.
 Жер ананың жастық шағы,
 Қарағайлы - Арқа бағы.
 1979 ж.

ЕГІНЖАЙДА

Дамылсыз қағып тандайын,
 Бастырған дәнді комбайн.
 Толғанда бункер шүпілдеп,
 Машина тұрар дап-дайын.

Тұла бойын шаң басқан,
 Қарайды жіті талмастан.
 Терін төкті – жас диқан,
 Жүрегі дәнмен алғасқан...

Желбіреп ойнап Қызыл Ту,
 Егісті алқап думан-ду.
 Жарықтық нанның иісі-ай,
 Көңілге тоқ, бойға бу...
 1979 ж.

ЖАРҚЫРАЙ ТҮСЕР АҚ АЛМАС!
(«Коммунизм» таңы газетіне 50 жыл)

Ұшқыннан лаулап бар шындық,
 Заманда қапас таршылық,
 Тиіпті сенің қолыңа,
 Бөлеген нұрға жаршылық.

Айғақтап жаңа заманды,
Көрсеттің нұқып жаманды.
Тараттың елге сен алғаш,
Питерден ескен самалды.

Тіл-хаты болдың жалшының,
Жеткіздің дәуір ар-шынын.
Бостандық, теңдік – осы деп,
Қуырдың байдың апшысын.

Қадасын қақтың колхоздың ,
Сауатсыздарға қол создың.
Партия ісін үлгі етіп,
Болашаққа айқын жол сыздың.

Атандың «Еңбек майданы».
Жаңалық қазан қайнады.
Құмарта оқып, халайық,
Өзгерді өңір жайнады.

Жалынды жаршы, тіл-жүрек,
Ұялап жанға елжіреп.
Өсиет айтып, шарладың,
Ел-елді тудай желбіреп.

Жырладың талай ерлерді,
Аралап ауыл жерлерді.
Елу жыл толған шағында,
Тойлауға халық келді енді!

Елу жыл жарты ғасыр ғой,
Бетіңнен өрсін асыл ой.
Газетке жаршы, жалынды,
Жігіттің бұл да жасы ғой.

Жалықпа жарқын қаламдас,
 Жасай бер алға қадам бас.
 Қайралған сайын қылшылдап
 Жарқырай түсер – ақ алмас!

28.11.1980 ж.

АМАНАТ *(Нан қиқымы)*

Әз Анам айтқан еді, ар – аста деп,
 Құрметте, өмір азақ – нан баспа тек.
 Нан түгіл, қиқымын да теріп жеп қой,
 Тоқшылық, нан бар елде – ер асқар бек!

Асығыс, ескермей бір, шалыс кеттім,
 Байқамай нан қиқымын басып өттім.
 - Балам-ау, көзің қайда, - деп ұрысты,
 Тілгілеп, сәби жүрек арын беттің.

Бүлк етті, көңіл бөлек, бүйрек сестен,
 Айғақ сөз, етті іреп, сүйек тескен.
 Анамның алдына кеп, нан баспасқа,
 Ант еттім, арылдым деп, келтек естен.

Нан болса, әлем әлді таңғажайып,
 Сұрап же, қарның ашса болмас айып.
 Нан көрсең жерде жатқан көтеріп қой,
 Құрметті сен боласың шын – машайық.

Тоқтаусыз күн мен айлар, жылдар өтті,
 Нан – бар жерді, ұранды – ән тербетті.
 Еңбектің арқасында, ащы тердің,
 Дәм-тұзды татып жүрміз құдіретті.

Келмеске кетсін мәңгі аранды аштық,
Озық боп, барша жұртпен араластық.
Отыздың* зобаланы көрге кіріп,
Шықпасын. Ел-жер гүлдеп, алға бастық.

Аштықтың бар зұлматын көрген анам,
Кім шығып, айтар дейсін, көрден адам –
Өсиеті – бір тілім нан қасиетін,
Жазар деп хатқа салып, сенген маған!

Аманат – жүгі ауыр, салмақ салған,
Жеткізу ұрпақтарға ардақты арман.
Ақ сүттің бір тамшысы Асыл Ана, -
Деп білем, сәби парыз, ар ақталған!!!
12.04.1980ж.

*Отыз – 1930-1938 жылдардағы нәубет.

ЖАЙЛАУДЫҢ ЖӨНІ БІР БӨЛЕК

Жаз жайлау, түсіндей түрлі алашаның.
Көк майса, гүл жапқан жер, дала шаңын.
Ақшаңқан киіз үйлер қаздай қатар қонған.
Еске сап ата жұрт бабалар бала шағын.

Нұр бастау, өзен бойы, түйе табан,
Жағажай, бие емшегі сүтке тұнған.
Шөлдесең ағын суы, шөгір тасты,
Сезбейтін ыстық құмды күйген табан.

Нұраның аққайраны, шортан, шабақ,
Қамыспен салындысы, орман қабақ.
Ертемен жүруші едік аулап балық,
Алаңсыз, тоқ көңілге болған тамақ.

Замана, ел жайлауға көшетін-ді,
Көңіл-хош самал желпіп өсетін-ді.
Бұлақ пен өзен байлай ауыл қонып,
Айлы кеш сән-салтанат кешетін-ді.

Қазаққа жайлау көштің жөні бөлек,
Еркіндік, ұлы дала өмірі ерек.
Шіркін-ай, дархан жерге не жетеді –
Бүгінде, қала шуға көндік әлек.

Қалалық зәулім үйлер тұрмысқа сай,
Ыңғайлы отбасына үй күйлі жай.
Деседе һас-сақтардың жайлау көші,
Еркіндік, салт-дәстүрдің символы ғой!
1981ж.

Саралап дөп баспадық дәл керегін,
Көре алмадық басқаның бәйтерегін.
Даурығумен өткіздік талай жылды,
Шындық боп тұр, бүгінгі бұл дерегім.

Қазақта мақал-мәтел, өсиет көп,
Ұстай білсек асыл сөзді қасиеттеп.
Өзімізді өзгедей сыйлап жүрсек,
Басқалар да еріксіз бас иед кеп.
1981 ж.

КҮЗ КЕЛБЕТІ...

Келдің бе күз, жемістерді пісіріп,
Бауырсақтай топырлатып түсіріп.
Қызу еңбек қырымдарда қайнаған,
Алтын дәннің қауыздарын ұшырып.

Келдің бе күз, қыс қамына кіріс деп,
Қалмасын деп, шала-пұла бір іс тек.
Қыстың көзі – қырау дейді, халайық,
Жұмыл шаруа, ал, жұмысты тегістеп.

Кездің бе күз, жапырақты жұлғалы,
Күнгірт тартты, түрлі түсті гүл – бағы.
Бұрыннан да сұлу шырша әрленіп,
Тым ерекше көріктеніп тұр тағы.

Келдің бе күз, мезгілінде кешікпей,
Тербетілмей айдын көлдер бесіктей,
Махаббатын күтіп ұзақ жігіт тұр,
Тұлымды қыз неге қана кешікті, ей.
29.09.1982 ж.

ҚАЛАДАҒЫ АЛҒАШҚЫ ОЙ

Көп қабаты осы бір үй қамалдай,
Тар бөлмелер, балконы бар амалдай.
Құмырсқаның илеуіндей қалада,
Сағынасың сайын дала, самалды-ай.

Ұлы дала кеңдігінен не пайда,
Жұмыс басты, шыға алмайсың неше айда.
Кеңсе деген кісендеулі есік бар,
Жаутаңдатып жібермейтін ешқайда!

Мамандық қам, отбасымен, пенделік,
Ауыл – жайлау, думан күнге кенде едік.
Жалаң аяқ далада өскен балаға,
Жүру киын аулада бос сенделіп.

Көршілер көп, бірін-бірі танымай,

Өзді-өзімен күйкі тірлік қамы жай.
Көше шықсаң ана тілің қажетсіз,
Шүлдірейсің келгенше әлің «қалажай».

Қала халқы өзге ұлттар басымы,
Жұмыстан соң көзге түспеу асылы.
Бірге ішсең дос табасың оп-оңай,
Қас табасың ішпесең сен – ашығы.

Қалалықпыз – дәурен басқа, жатақпыз,
Еркіндік жоқ өз елімде жалтақпыз.
Аштық жұтты, соғыс құртты не керек,
Өшімізді енді кімнен алмақпыз!!!

Десе де әлі: бірлік керек аз ұлтқа,
Біз – қазақпыз қайсар, шыдар азапқа.
«Төртеу түгел болса ғана» жетер ед,
Ұлы халық асыл арман азатқа!

1982 ж.

АУЫЛ – ЕЛ БЕСІГІ...

Ауыл – бесік, балғын шақ күн кешегі,
Өмірімнің кимастай бір бөлшегі.
Ауыл десе бүйрегім бүлк етеді,
Салыстыру онымен жоқ өлшемі.

Ауыл – отан, жұмақ жай жөні бөлек,
Таумен төбе, сай-сала өңі де ерек.
Жалаң аяқ, бұлағы, Нұра өзенін,
Жалдап кешкен дәуренді жалған дер ек.

Ауыл – дарқан, кең пейіл, барын шашар,
Қызғалдағы, жусаны аңқанды ашар.
Тобылғы сай баурайы бүлдіргенді,

Құшақ жайса көңілің асып-тасар.

Ауыл – үйін, от-басың, еркін сөзін
Қыз-бозбала, арманшыл, үміт-тезің
Туған-туыс, жұрағат, бір шаңырақ,
Бөтені жоқ, есігі ашық бәрі – өзің!

Ауыл – думан, кеш құрым «алтыбақан»,
Үлкен-кіші жиылған жаттық сақан.
Әнші-биші, өнерпаз бәрі осында,
Құрт пен майың, бауырсақ, алтын сақан!

Ауыл – жаның, жүрегің, бауыр етің.
Бір бүтін ғып жаратқан құдіретің.
Ұлы дала жайлауы шетсіз-шексіз,
Қонақ жай ел, кел дағы көр құрметін!!!

1982 ж.

ШОҚПАРТАС

Қарқаралы – дулығасы батырдың,
Көксеңгір тау жұмбақ сыры ғасырдың.
Қара орман ішіндегі «Шоқпартас»,
Тас мүсіні жойқын – зұлмат тасырдың.

Тас дәуірде жасалмаған оқ-дәрі,
Болған сойқан, аумалы да, соқпалы.
Қаз қалпында тас боп қалған айнымай,
Бағы заман алыптардың шоқпары.

Тауды – тауға қосқан батыр «Толағай»,
Дүлей күштің егесі алып ол – оғай*,
Аңыз адам аты екен «Ертұрқай»
Қару қылған зіл шоқпарды сол Ағай.

Қарқаралы шұғылалы батысын,
«Жетібатыр» танның-алау атысын.
«Таркезең» мен «Кеңдараны» күзеткен,
Шокпар атты – құзырлы тас, заты шын.

Таңғажайып жаратылыс «Шокпартас»,
Жалын құяр, ер жүрекке шоқ астас,
Алып тұлға, күш атасын паш еткен,
Табиғаттың жәдігерін тот баспас!!!

Ұлы дала, Сарыарқа бақ-бағы,
Керім сұлу, жемісті бау баптағы.
Орда төрі – Қаракесек батырдың,
Жаратушы, ғалам сыйы, «һақ-тағы».

Би мен батыр, ұлылары – армысың,
Бұғылы тау, Жүрек көлі, Нарлы шың**!
Найза биік, тоғай түкті «Шокпартас»,
Киелі жұрт, бойтұмары – арысың!
Шілде 1982 ж.

*оғай – батыр, оғылан.

**Нарлышың – Комсомол шыңы.

Аңыз адам – атын айтқан Қасен қария, куәгерлері: Тұрсын
Ордабаев, Қайырберлі Қашқынбеков.

ӨЛЕҢІМ – КҮНДЕЛІГІМ...

Өлеңім – өз өмірім, күнделігім,
Тұрмаймын не істеймін деп күнде бүгін.
Инженер – өркен істі мамандығым,
Ақынмын – сөзі сара, жырдағы үнім.

Инженер, әм ақынмын тел қозымын,

Іскерге қолын созған, ер бозымын.
Қоғамға қажеттімін, үлес қосып,
Жаңалықтың ұсынған ең озығын.

Ақынжан сырлы-сынды муза ілімді.
Аңсарлы жаны ауған сазға әуенді.
Қүдірет – пәк сезімге, нұрын төгіп,
Ет жүрек болды еріксіз нар-тәуелді!

Инженер – өндірісте ерек тұлға,
Өмірде «физик-лирик» зерек жырға,
Ғажайып көңіл көркі тылсым дүние,
Жүректі ғашық етті бөлеп нұрға!

Өлеңім – күнделігім, көз көргенім,
Естіген өсек аяң сөзге ермедім.
Айнытпай қаз-қалпында жырлар жазып,
Шындықты сертке ұстадым, өзгермедім.

Ақынмын, инженермін, жоқ өзге ермегім!!!

1981-83 жж.

Петровка с.

МЕН ТУҒАН КҮН

Мамыр айы, басы, таңда,
Нұра өзені тасығанда.
Мен туыппын, құрсақ жарып,
Кер шақалақ, басы қанда...

Қуаныпты ел сүйіншілеп,
Аруақ жүрсін жебеп-желеп, –
«Бауы берік болсын» – деген,
Айтылыпты қуаныш-тілек!

Әкем қапты ар қабақта,
Тақыршыпты тарпаң ат та.
«Ұл туды! Ауу», - деген дауыс,
Жеткен әрең арғы жакқа!

«Жібек шоқы» баурайында,
Тербеліпті тал-қайың да.
Өзен сеңі таскындаған,
Жағада тапқан жағдайында.

Мен туған күн арна толған,
Құстар келіп, жырлап қонған.
Бір атаның жалғасы атты;
«Ер-қазы» деп арнап қойған!!!

Періштеге дүние аусым,
Зорға шыққан майда даусым.
Бір дүрбелең болар деп ең...
Күнбатыстан айда маусым*...

Өмірге еніп, тірлік кешем,
Құшак жайған, бірлік десем.
Дауысыма куә алғашқы,
Мұны айтқан кіндік шешем!!!

1985 ж.

Бұқар жырау ауданы

*1941ж. 22 маусымда Ұлы Отан соғысы басталды.

ЖАМАНТАС

Жамантас – нақ зеренді, мүсінді тау,
Жайқалған бақшалы сай жемісті бау.
Арала, жіті қара, жан-жағыңа,

Шыңына өрмелеп шык, күшінді сау.

Бейнелі тастың бірі – аю, бірі – арыстан,
Дүрбі сап, суреттерді көр алыстан.
Сұңқар қия ұясында бүркіт отыр,
Ұрпағын өсіруге бауыр басқан.

Тәу еткен Әулиетас жанға толған,
Жан сауға, адасқанға пана болған.
Өлкесі сарымсақты, жуалы жон,
Айнала қаланған тас, жаппай қорған.

Үшқазан – табиғаттың туындысы,
Қайнарлы бұлақ құйған нұрлы ыдысы.
Келген жан шөлін басқан саумал сусын,
Кең пейіл, қонақжай тау құтты ырысы!

Тастардың көркем бейне жаманы жоқ,
Қынжылам – ыңғайсыз ат амалым жоқ.
Көрер көз құты болған сұлу тауға,
Тағы кел, қызықтауға, айналып соқ.

Тастарың көмкерілген аршаменен,
Әсем боп жаратылдың мұнша неден?!
Құздарың суық түсі, үрейді алса,
Самал боп көкірек кере ұшады өлең!

05.08.1987 ж.

ӨЗ ОЙЫМДЫ АЙТАМЫН

Өз ойымды өзгемен өлшемек ем,
Өрге салса, өрмелеп өршеленем.
Түбінде менде де бір лайықты,
Жыр құдірет қолдаса төрге шөгем.

Менсінбесін, бәрі бір, кемсінбеймін,
 Ондайларды өзім де менсінбеймін.
 Өздерінің жетпесе ой-өрісі,
 Абайды оқып, түсініп көрсін деймін.

Бір атаның жалғасы мирасымын,
 Маған ұқсап, ынжықтар ширасын мың.
 Пысық болса ертерек алға түссін,
 Жолын бөгеп опасыз, бір Қасымның.

Ақын жігіт аңғалақ, кейімес-ті,
 Ойланар ол, болар деп кейін есті.
 Ұстазға* да топастар қол жұмсаған,
 Онан абыз көрген жоқ еш кемісті.

Патша көңіл, сәл кейір шуак сәтте,
 Бере көр деп тәубалап қуат дәтке.
 Өресі азға өкпе жоқ, сана бер деп,
 Сабыр сұрап, киналар жат әдетке.

Өр көкірек өзеуреп, қара тартты,
 Дөрекілік өгейлік, аласартты.
 Әр кадамды абайлап, аңдап бассaq,
 Кем болмаймыз, жан болсақ парасатты!!!

1988 ж.

*Ұстаз – Ұлы Абай

КҮЗ БЕЛГІСІНЕН ТУҒАН ОЙ

Тал бойы жапырақ сарғая бастады,
 Тау-шатқал жалтырап, нар қия тастағы.
 Күз мезгіл жылдағы жемісті,

Ырзығын қамбалап, қоймаға тастады.

Тұла бой сезінді, ауа сәл ызғарлы,
Шық моншақ тізілді, таң алды сыз қалды.
Аспанның қабағы қатыңқы, бар өскін,
Келер деп желтоқсан тым жедел, қыс қарлы.

Жыл мезгіл, төрт түрлі табиғи құбылыс,
Сын әз-діл, тәңірлі, адами бұл тұрмыс.
Ал, тірлік әмірлі жазмышпен келіскен,
Жаратқан ақылмен, еңбекпен нұрлы ырыс.
1991ж.

БІР ҒАНА ТІЛЕК...

Патша көңіл, жүрек сырлы тасыма,
Бұлбұл құс кеп, қоншы менің қасыма.
Жаны жайсаң жақсыларды сүйсінтіп,
Ұғындырсын ардың ісін басыма.

Өтті талай айтыс-тартыс өте ірік,
Іштен тынбай, айттым дауыс көтеріп.
Партия-зордан көрген қорлық, теперіш,
Шындық айтсын... ар-намысым өтеліп.

Өрге тартар, өренді істер көптеген,
Дер шағында игілік боп өтпеген.
Ащы термен өнген өнім, қоғамның,
Пайдаға аспай, жалпы жұртқа жетпеген.

Кіжінумен өтті күндер, әттеген...
Мұндай шақта сүрінеді сәт деген.
Шенеуніктің айтқаны боп, тұрасың,
Іштен тынып, жанып ауыр дертпенен.

Коммунизм шырағы өшті, ерледік,
 Азат арман туын алды, ел теңдік.
 Аң-тан халық, аяқ асты дағдарыс,
 Ұжым жаңа зерек ойға ермедік.

«Халық қайтсе тоқ болады» - деген ем,
 Дербес елге, келешек қам жеген ем.
 Өз ойымды ортаға сап дүркіндік,
 Баспадан соң, ел қоштар деп сенген ем.

Кенес құрған, қолда барды ұқсатпай,
 Нақ жоспарсыз, іске аспақ мақсат қай.
 Тыңнан салған тіреуі жоқ жорамал,
 Қояр ма екен қиналтпай да, ақсатпай.

Қазақ заты – батыр, дархан, би халық,
 Көш басшысы көзге түскен бәйгі алып.
 Әл Фараби, Бейбарыс пен Акеділ,
 Заңғар тұлға, үш құрлыққа – әйгі анық.

Жаратушым – бір ғана тек тілегім,
 Азат – арман, бай-қуатты жүрегім.
 Басшы – көсем, келді сыйлы азамат,
 «Бірлік, тірлік болсын» дейді тірегім!

Бір қазақпыз жүз-жүз болып бөлінбей,
 Ұлы халық көзге оғаш көрінбей.
 Барша жұртпен қонақ жайлы дос болып,
 Өз үйінің отырғандай төріндей.

Абай айтқан Ақыл – Жүрек бір баста,
 Елім деген еңірген ер басқа.
 Болашақты болжамдаған – асыл зат,
 Халық болып қолдауға нақ тұрмас па?!

1994 ж.

ҚАҺАРМАН ПАРТИЗАН
(Қасым Қайсеновпен кездесу)

Карпат тауы жау қолында, ну орман,
Тылға арнайы, түсті көктен он қыран.
Ай жарық па, сәтсіздік пе, беймәлім,
Тоғызы шейіт, Құдай сақтап, ол – аман!

Ну тоғайда, ол партизан Қасым-ды,
Тәуекелді ер, белін бұған жасын-ды.
Ұлы Отанның бір пұшпағы фашистің,
Табанында жатқанына ашынды...

Өр Алтайда өскен бала, шындардан,
Өршіл ұрпақ бабалардай шыңдалған.
Ормандағы сәлемдесіп бейтаныс,
Жөн сұрады отын терген сар шалдан.

Сұхбаттасып, айтылды сыр, талай мұң,
Зерделенді жөн-жосығы маңайдың.
Жау да озбыр, полицай кеп сатылған,
Қорлығына жүзі болған сан айдың.

Жау тылына түспес бекер, осал жан,
Бұл қаракет емес шығар бос жалған.
Жас қазақтың іс-жоспарын тындап ап,
Қарт-қария, кездесуді хош, алған!

Бейтаныс жер, жыныс тоғай, зын-зиман,
Антқа берік, күрес жолда ар-иман.
Отан үшін ол – құрбандық, жан пида,
Нағыз сардар, қайтпас жаудан – партизан!

Кездесулер, орман іші, ай жарық.

Ыза буып, кек қайнаған жай халық,
Жылынды жас заманауи, намысты,
Топқа кірді Отан үшін, сайланып!

Аз жасакпен жойған қойма қам-тұғын,
Қалдырмай еш қару-жарақ тамтығын.
Эшалондар көкке ұшты, жол қирап,
Жойқын жаудың үрей басты аптығын.

Партизандар алып күшке айналды,
Адам айтса – сенгісіз сап ойранды.
Фашистердің бас жоспары «Әлемдік»
Тас-талқан боп, «Гитлер капут!», қорланды.

Жойды жауды, бет қаратпай «Уралап»,
Өлді боздақ, кыршын сан жоқ, тура нақ.
Бұл әлемдік соғыс бітті деп мәңгі,
Әйгіледік Рейхстаққа алау Ту қадап!!!

Аттандырған Одақ болып, Ел сеніп,
Арлы сынды, текті-сойлы сәт серік.
Міне, бүгін, ортамызда – партизан,
Жас қаһарман, Касым – оғлан Қайсенов!!!

1994 ж.

ҚАЗАШИ. Алматы.

ҚҰМЫРСҚА ҰЖЫМ...

Еңбек етуді үйрену керек құмырсақдан!

Титтей ғана құмырсақ,
Кірісіп кетті жұмысқа.
Жетегінсіз-ақ ешкімнің,
Уақыты жоқ, әм, тек тұрысқа.

Аш белі нәзік, бой жұмыр,

Қимылы ширақ, жой-шымыр.
Жыл мезгіл қысқа, науқан шак,
Еңбекпен жанбақ, сой-ғұмыр...

Құмырсқа ұжым, үлгі ісі,
Өнеге алса құп, әр кісі.
Еңбекпен ердің өлшенер,
Шығысы менен кірісі.

Маңдай тер төгіп, еңбек ет,
Ойымның айтар соңғысы.
Тек жатпа, жаса қаракет,
Патриот адам – сол кісі.

Ұғынған жанға аманат,
Нағыз Ер, асыл азамат.
Жаратқан дүние – жалғанды,
Ойлы – еңбек жасар ғаламат!!!
05.05.1996 ж.

ЖҰМЫСЫ ЖОҚ ЖАЛҚАУҒА

Жұмыстың мәнін – біле алмай,
Жалқау жан, жүйке тоздырған.
Шешініп іске кіре алмай,
Күнді ұзақ бекер оздырған.

Жұмсамай күшін білектің.
Кіжінер сырттай боз қыран.
Өр істің жөнін білгіш тым,
Кіжініп үйде – сөз қылған.

Екі қол сыймай жеңіне,
Болбырап солар бұлшық ет.
Қарай алмай өз теңіне,

Жарылар бір күн, күншіл өт.

Бар күнә жалқау өзінде,
Жұмыс көп алғыр адамға.
Түйіні бар бұл сөздің де,
Сәтсіздік үйір – жаманға.

Кежеген кейін тартпасын,
Жұмыс тап, кіріс ерінбе.
Көрінген босқа шатпасын,
Табыс тап «боқтан» жерінбе.
Бас катып, оймен жатқаннан,
Мал баққан озар, тегінде!
Қолға алған істі жұмыстап,
Шын рахат қой, ә, болдырған.
Алған соң біраз тыныстап,
Тұғырға қонар – сол қыран!
1996-1997 жж.

МАХАББАТ – ӨМІР ШЫРАҒЫ

Махаббат – Арман мәңгілік,
Сезбейтін жандар әңгүдік.
Ақыл мен Жүрек жұптасса,
Жоғалар мәнсіз әр күдік.

Махаббат – Арман шексіздік,
Үмітсіз жандар – тексіздік.
Болса егер Бірлік баянды,
Мызғымас Достық сіз-біздік!

Махаббат – барша Табиғат,
Төрт кітап Құран шариғат.
Мұсылман сенген бір Алла,

Ұстаным арлы Инабат!

Жаратқан – туған Адамзат,
Адам мен Һауа – Махаббат.
Жер-Ана, Ауа, Ғарышың –
Адамға қалған Аманат!!!

1999 ж.

ЖЕКЕ ОЙ-ТОЛҒАУЛАР

Оңаша ой елек, жатқанда,
Ұзақ таң мазаны ап атқанда,
Өткен іс кем-кетік есті алып,
Десек те іш босап, тазарар,
Ой қортып, келешек сақтанға,
Ойды екшеп өткенді саралар!

1999ж.

Сұқты көзі ұрланып,
Қабак-жүзі сұрланып.
Мұз мүсіні мызғымас,
«Қола» жандай бір қалып.

Патша көңіл, не қыл дейсің пендең,
Жыр ұялы жүрек конған кеудеме.
Ой-қиялдың қанаты бар талмайтын,
Өршіл мінез, мені оңай жан деме!!!

Патша көңіл, құзырлыққа – бас ием,
Тау жасайды жиыстырып құмды кім?
Асып-тасып ойран салма, қисынсыз,
Үзілмесін бір кесілген кіндігім.

ҚАЗЫНА...

Қазына жеті құт бегім,
Тағдырмен тартыс – еңбегім.
Атамды өткен жіктесем,
Осалы жоқ кой, түп тегім!

Өмір жол емес ермегің,
Күн кешу болмас, тер тегін.
Түсіну, бірлік жұптасса,
Құлашты кенге сермегін.

Қазына асып, толсын дөп,
Береке құтты болсын көп.
Алланын рахым, сыйы нұр,
Басына елдің қонсын кеп.

Жалғыздың өзі жаратқан,
Қоғамға қамқор қаратқан.
Адамның болсаң баласы,
Көрін сен биік санаттан.

Арманы бітпес пендеміз,
Ақыл мен ойға кендеміз.
Ер казак – дарқан, қонақ жай,
Бақытты, азат елденбіз.

Қазына байлық жетерлік
Бәрі бар, шыны – сенсеніз!!!

2000 ж.

АШУДЫҢ АРТЫ – ӨКІНІШ

Ашуда ой жоқ – үргізер,
Доңызға лайық корс етіп.

Опықты кейін жегізер,
Басқаша тезін көрсетіп.

Ашуда – шындық ашылар,
Пердесін беттің жыртқызып.
Көзден де тамшы тамшылар,
Мінезі тік, тосын түр бұзық.

Ашудың арты – өкініш,
Ақ көңіл оқыс былғанат.
Қайтпайды кері өткен іс,
Айтарсың кімге лағынат.

Ашуда – артық ыза бар,
Тыз етпе, ойсыз тіл ұзын.
Арайлы бетің қызарар,
Ойсырап көңіл күн ұзын...

Опық жеп, жүрек құлазыр,
Шынайы сыр ғой, біл, әзір.
Сабыр қыл, әр сәт, абайла,
Сабаңа түс, емес бұл әзіл.

Айтқаным жырмен өтініш,
Көресткен емес – өкім күш.
Көңілді патша қалдырма,
Ашудың арты – өкініш!!!

2000 ж.

ӘЛІ ДЕ АЙТАРЫМ БАР

Жоғарғы ілік, инженер – білікті ісім,
Өркениетке қажетті білім – күшім.
Ара-кідік жазғаным, елге жетпей,
Өрісті өлең кешікті – біліп, түсін?!

Жалын атқан жастықта өршеленер,
Алқынса да қайтпас нар өрге шөгер.
Қалам алдым, қолыма кілт ұстадым.
Өсер елге өркенді өзгеше өнер.

Тума талант өлеңді тең ұстадым,
Айтысқа да қатысып, тіл ұштадым.
Қиял тербеп, жүрекке ұя салған,
Қайым сырлы ұшырдым діл құстарын.

Ән мен жырда әлі де айтарым бар,
Үлкен жүрек, мөлдірлі адалдық ар.
Түйгенім нақ өмірден, көңілім шат,
Шықсам дейтін заңғарға, арманым – нар.

Ақын – жырлы жүректің сыны басым,
Әрбір сөздің қалаймын, сырлы тасын.
Екі дүние алдында, арым таза,
Әділ бидей айтамын, шын-ырасын!

Мен – ғашықпын өлеңге, түйдім ойды,
Адам-атты қазақпын, текті сойлы.
Муза әлемде, әлі де айтарым бар, –
Махаббатқа – деменіз, нүкте қойды!!!
07.07.2001ж.

ОЙ-ТОЛҒАУ

О, Жаратушым, өзін жалғыз тәңірім,
Бүлкілдеткен бар тірліктің тамырын.
Дүниені дөңгелетіп, ғарышты,
Құпиялап, мың құбылтты Әмірің!

Жер ұйықты, адамдарға сый еттің,
Оймен орап, жұмсап күшін білектің,
Өмір өзі үйретеді, тірлікті,
Қадірлесен – болар бәрі тілектің.

Құпия сыр адамзатты сынау ма,
Өмір тірлік оңай келмес құрауға.
Әр құрлықта түрлі-түсті адам бар,
Неге олай деп, болар ма екен сұрауға?

Жаратылыс, табиғат дүр, ой-өріс,
Тіршіліктен туындайды күн көріс.
Күн менен От, тағы қажет, қу тамақ,
Қарын тойса, бұл алғашқы бітер іс...

Адам-Ата, Хауа-Ананы жаратып,
Мың сан ұрпақ, түрі өзгеше таратып.
Жер ұйықты жайлау еттің Адамға,
Нұр сәулелі Күн мен Айға қаратып.

Ауа мен Су бар тірліктің қайнары,
Аспан – ғарыш жұлдыздардың айбары.
Ғаламшардың құпия-жұмбақ сыры көп,
Адам – ғалым, ілім, санат айдары.

Миллион жыл-ғасырды артқа сап,
Ертең күнге нық қадаммен аттасак.
Қуанышпен ғаламшарға жеткізем,
Халқы дарқан Қазақстан деп «аттан» сап!

Ұлы Дала, бір қиырдан Күн шығып,
Кең жайлауға гүл өседі құлшынып.
Жер қойнауы, кен байлығы ғажайып,
Алтын дәні ел ырысы – молшылық.



Әкесі – Сәдуақас Жазықбайұлы, шешесі – Бөкен Аманбай
қажы қызы.



Домбыра шерткен бал дәурен.



Әкесі Сәдуақас, сол жақтағы - қызыҚыдырәлі, оң жақтағы –
Төкен Ысқақұлы, алдында тұрған Ерғазы. 1945-46 жж.



Ағасы Мәди, шешесі Бөкен, алдында Қызылгүл Ерғазықызы, екінші қатарда жеңгесі Бәтжан, Ырысты Мәдиқызы.



Қазыбек би ауданы Ардагерлер кеңесінің төрағасы. 2015 ж.



Ерғазы Жазықбаев, Ғабит Мүсірепов, Евней Бөкетов,
Базарбай Жұманиязов. 1979 жыл. Қарқаралы.



Қазақстанның халық артисі Роза Рымбаевамен.



Рақымжан Қошқарбаев.



Қапан Сатыпалдин.



Халықаралық Жазушылар одағының және ҚР Журналистер одағының мүшесі, облыс әкімінің «Алтын сұңқар» сыйлығының иегері Ерғазы Жазықбаев жұмыс үстінде.



Академик Әлкей Марғұлан мен қоғам қайраткері Хайдар Арыстанбековтың студенттермен кездесуі. Алматы.



Ақын-жазушылар Еркеш Ибраһим, совхоз директоры Сүндет Мұқашев, Жаппар Өмірбеков, Әбдікәрім Ахметов, оқу бөлімінің меңгерушісі Нөгербек Спатаев, алдыңғы қатарда Ерғазы Жазықбаев, Смағанбет Дүйсетаев, Жапкең үйіндегі Зәуреш жеңгей және басқалары. «Бесоба» совхозы.



«Ауыл» партиясының басшылығымен бірге.



Балаларымен және немерелерімен.



Атақты механизатор, Социалистік Еңбек Ері, Қарқаралы ауданының Құрметті азаматы Нұрбақыт Қабдыкәрімовамен.



Балаларымен. Петровка ауылы. 1983 жыл.



Зайыбы Кайкен Жүнісқызымен.



Кездесуден соңғы естелік сурет.



Балалары - Қырмызы, Қызылгүл, Күнайгүл, Қаркүміс, Асем,
Байсын.



Әншілер Түлкібай мен Рамазан ақын Ерғазының кездесу кешінде.



Немерелері – Әлия, Айару, Ажар.



Немерелерімен.



Отбасында балаларымен және немерелерімен.



Қарындасы Балкен Мәдиқызы



Немересі



Інілері Сейітқазы мен Балғазы.



Баласы – Байсын. 1987 жыл.



Күйеу баласы – Ержан, қызы – Қаркүміс, немерелері –
Малика, Даниял, Арлан.

Өр Алтайым, Алатауым айбарлы,
Балқаш, Арал, Каспиім бар қайнарлы.
Кең пейілді, дастарханы жаюлы,
Қазақ деген Ұлы халық жайдарлы.

Ата коныс, ұлан ғайыр бақ – далам,
Сұр найзаның ұшымен,
Сом білектің күшімен,
Мирас еткен ұрпаққа –
Бабалардың ерлігіне сұқтанам.
Қазақ болып туғаныма –
Шаттанам да, мақтанам!!!
Күні сөнбес, оты өшпес мәңгілік,
Ел болайық! Жасасын Қазақстан!
2002ж.

ҚАЙЫРЛЫ КҮН МЕН ТҮН

Қайырлы Күн – ғұмыр кешіп бак-құтта.
Адамзаты қызық-шыжық өрсінші!
Қайырлы Түн – өзіме де, жұртқа да,
Бар тілегім армансыз боп өтсінші.

Қайырлы Күн – ынтазар жан әлемге,
Бай-қуатты, бакыт-бағын құшсыншы!
Қайырлы Түн – ұрпақ өріп, әманда,
Жүзге жетіп қалықтасын, ұшсыншы.

Қайырлы Күн – сәуле-нұрлы шуақ боп,
Адам-қонақ, бірін-бірі дос көрсін!
Қайырлы Түн – барған жерің жұмақ боп,
Баки мекен, аруақтары хош десін?!

Қайырлы Күн – адамзатты жаратқан,

Жер-Ана мен ғалам шарға аманат!
Қайырлы Түн – Ар, санатқа қаратқан,
Арттағыға қалмасын деп жаманат!

Қайырлы Күн – жазмыш өмір өткелі.
Қайырлы Түн – озмышы жоқ, өткені...
Күн менен Түн – алмасып нақ, Алладан,
Жаратушыдан әмір-пәрмен жеткені!!!

Әумин!
25.09.2002 ж.

СҰЛУЛЫҚ, ӘМ СҰЛУЛЫҚ

Сұлулық сырлы – өртедің,
Көз көркі – сымбат, елтемін.
Қас қағым сәтте ой ессіз,
Тіл қатпай, мүлде келтемін.

Сұлулық – отты, дүр ұшқын,
Дүние сағым нұр құштым.
Махаббат – нәзік, гүл сезім,
Арбауы ма екен діл – күштің.

Сұлулық сыны, сәнді – әлем,
Елтіген бойды, әнді әуен.
Дел-сал боп қалдым неге екен,
Ес-түсті алған, гәп, бәлең!

Сұлулық – мөлдір, жүдетер,
Лүпілін жүрек үдетер.
Ғаламшар, қалып адыра,
Аңсаумен жыр ғып күн өтер.

Сұлулық сұқты сырын ұқ,

Бой түзеп, күнде қырынып.
Қуат ап отты сезімнен,
Жүрерсің әр күн жылынып.

Сұлулық – әлем ындын шақ,
Алауға түсер ұрыншақ.
Салтанат сәнін ұққан жан,
Жыр арнап, әсем – нұр құшпақ.

ЖЕКЕ ШУМАҚТАР...

Қанатсыз болса – құс емес,
Өңінде көрсең – түс емес.
Ойында ойран – салған сын,
Байдағы қуат – күш егес!

Халық қайтсе – тоқ болар,
Десем ойға – шоқ толар.
Күйдірет де – жандырат –
Күрмеуі қиын – отқа орат!!!

Ақын жанды – адам нақ,
Ретін тауып, амалдап.
Айтуға оңай, қиын іс,
Тер төгілсе – алынбақ!

Көсем басшы – көреген.
Тіл табысар төремен.
Қолдау тауып, ел-жұрттан,
Көрінер ісі – сөреден!..

Өмір – тірлік шырағы,
Екі көздің нұр-ағы.
Күн менен түн алмасқан,
Тағдыр – жазмыш тұрағы...
2003 ж.

Жас ғұмыр, таскынды өзен, кемел тілді,
Өр кеуде, кеудем соқтау келер тілді.
Тас тағдыр диірмені қажай-қажай,
Пәк көңіл үгітіліп, кемірілді...

Шындық батар өтіріктің шымбайына,
Өсек әзір арсыздың ыңғайына.
Жалпыға ерген жалғанды жауыр қылып,
Ермек болған ығайы мен сығайына...

Ғашық ессіз, көзі шоқтай от – сәуле,
Қайырым жоқ, ең қиыны бос әуре...
Махаббаттың сезімі де, өртпен тең,
Өзі аман, жанбай қалса, хош, тәубе...

Сырлы сезім, назды қиял әуенді,
Көңіл кошты, жүрек қыспақ әудемді.
Жалын құшып, шоқ қариды тәніңді,
Осы бір сәт қуат қажет әлемді.

Ғашық көзсіз, махаббатта машақат,
Мұндай сәтті сезбегенге – ашық хат.
Бәлкім жастың гүл түйсігін оятар,
Болар түбі, көпке үлгі – мәслихат!

Арка жакка жайды кілем жаз келіп,
 Айхой дала масайрады өзгеріп!
 Табиғаттың жанға жайлы дер шағы,
 Бойға қуат, түрленді әлем, көз көріп.

МЕН АДАММЫН...

Мен адаммын, Алла деген тәнірім,
 Тұла бойда бүлкілдейді тамырым.
 Арпалысып өтіп өмір өткелін,
 Қуат бер деп жұтқан жанмын таң нұрын.

Арбауына түскен қызыл сайқалдың,
 Аңғал жүрек, көңілі көл шайқалдың.
 Жылдар өтіп, тотыдай бір мінгірлеп,
 Торға түсіп, амалсызбын, жай қалдым.

Қасиетті көтерген тік шаңырақ,
 Ұжым қажет қалмау үшін анырап.
 Түсіністік, бірлік берік болмаса,
 Атпайды екен сәулелі нұр таң бірақ.

Еңбек термен өтті жылдар ер жігіт,
 Өткен іске жүрмейтін жай енді үгіт.
 Ұрпақтарға сенім артып, тәубалап,
 Алға тартар, Алла жар боп мәнді үміт!
 _ 2003ж.

ҚАЙЫМДАР

Ала бөтен содырмын,
 Шіп-шикі ала қотырмын.
 Нағыз қорлық – жалғыздық,
 Абайшылап отырмын.

Тілі улы тотымның,
Құлағы керең, соқырмын.
Жанған шоғы алғашқы,
Сөнбесін деп отымның!!!
2005 ж.

СОРЛЫ БЕТ...

Шаңырақтан таң шырақ,
Күн сәулесі тамшылап,
Ошақ отын тұтатқан.
Саялы ұя – бақша бак!

Базарлы үй – балапан,
Аялы – жылы алақан,
Силап өскен ұл мен қыз,
Әр қайсы бір жан – дархан.

Қыздар өріс – бойжеткен,
Ұл азамат – сой кеткен...
Не керектің бәрі бар –
Неге ағады сор беттен...?!
2005 ж.

ҚЫЗДАРЫМНЫҢ ЕСІМІ

Қырмызы – Күн мәңгі сөнбейтін,
Табиғи сынаққа көнбейтін.
Жер-Ана, Адамзат, Ғаламшар.
Қуатты Ғаламат, өлмейтін!

Қаркүміс – аязды түндегі.
Жұлдыз мың Ай-сәуле, Күн-тегі...
Шырша сән өң брмес жыл бойы,
Көктем-дәм бал шырын гүлдегі...

Қызылгүл – таң шапақ алаулы,
Күн-шырақ Әлемге тараулы.
Күш берген тірлікке, өң кірген.
Адами көңілге қалаулы...

Күн Ай Гүл – өмірдің ошағы,
Бірліктің мызғымас, хош-ағы.
Сұлулық әлемің тұғыры,
Ғұмырлық айнымас, дос-бағы!!!

Әсем-ай – қыркүйек қамбалы,
Бакша-бау, алтын дән таңбалы.
«Жазмыштан – озмыш жоқ» – дегендей...
Бакилық мекені – там бағы...

2005 ж.

Жүректе қыл бар ма, сым бар ма?
Шын сүйсе пәк сезім сын бар ма.
Қиялды тербейді қас сұлу,
Көрер көз сұқтанар сындарға!

Шын ғашық, тіл мылқау, сыр бұқпа,
Балауса ұяңдық ұрлық па?
Ерікті алатын бір нәзік,
Сезім күш – табиғи шындықта!

Мұң торлап ойынды, сор бұқсын,
Құлазып дүние торықсын.
Әлемге айғай сап, ашық айт,
Көңілде, жүректе орнықсын!

Біреулер өзінше оң ұқсын,
Әлдекім кешігіп соң ұқсын.
Көпшілік түйсігі әр басқа,

Көңілің қаяусыз солықсын.
Алдыңнан қайырлы жолықсын,
Кеш ұққан ой мешеу опык жеп,
Өз жанын – өзі жеп, торықсын!!

ҰЛЫ ДАЛА ҚЫРАНЫ – НҰРКЕН БАТЫР

Нұркен – ұшқыш, жас қазақ – ол, жасыным,
Шүйліккенде төбесінен қасының.
Отқа ораған, Отан үшін, Ел үшін,
Ойға алмаған қамын жеке басының.

Нұркен – батыр, атасы оның Жалантөс*,
Қас жауынан ойсырата алған өш.
Ұлы дала – баһадүрдің жалғасы,
Көк аспанның қыран құсы арлан күш.

Жас қырандар қызыл айбын, асқақ үн,
Дүркіреткен қан майданның аспанын.
Найзағайдай от ойнатып, оқ атқан,
Сазасы деп жауға, асып-тасқанның.

Толасы жоқ шайқас, атыс – шабуыл,
Аспан асты, жер мен көкте, от дауыл.
Өртке оранған балқып танкі – фашистер,
Бас көтермес, алды соққы, соңғы ауыр.

Жалынды жас, өршеленді – айбатты,
Қан құйлы жау, қасарысты – ай, қатты.
«Қыран құсқа» тиді қаңғып, жазмыш оқ,
Отқа оранды, жау ордасын – жайратты.

Бітті соғыс, қиылды сан жас қыршын,
Мызғымас жан, бейне мүсін – тас тұрсын.
Гитлершіл фашистерді – табалап,

Бүкіл әлем, өз халқы, басқа ұрсын.

Қасиетті бір сүйем жер Отандық,
Ерікті боп, ел қорғауға аттандық.
Нұркен – қыран, атқыш досы – кос батыр,
Намысты жан, мәңгі алау, оты анық!!!

09.05.2008 ж.

*Жалантөс – Соқыр батыр (Қаракесек-Сарым)

ӨМІР ӨТПЕЛІ...

(Бейтанысқа қарап...)

Көз нұры – көңілден,
Бой солғын, әм әлсіз.
Жан неден түңілген,
Тұрмыс па, не мәнсіз?

Дидарда сағыныш,
Жүз сынық мұңайған.
Болымсыз алданыш,
Ғұмыр ма ұлғайған?

Өткен күн мазасыз,
Тірлік күй азайған.
Бірлік жоқ азасыз,
Қажыған аза ойдан.

Бәтуа жоқ күн озған,
Өксіткен әр ілік.
Қуаты аз, тән тозған,
Алқымдап кәрілік.

Екі-аяқ шатылыс,
Тағдыр жол қапылыс.

Жаратқан өктемі...
Нак осы жалған іс.
Дегені рас-ау,
Өмірің – өтпелі!!!
Бар үміт – алданыш.

«Жазмыш» кеп өткені.
Болмаңыз өкпелі –
Болсын деп алды кең –
Арты осы – қайырлы!!!

2009 ж.

МӘДИ АҒАМ ҚАЙТҚАН ТҮН

Бір ананың кіндігінен үзілдік,
Асыл ана сүтін еміп түзілдік.
Әлдиімен түн ұйқысын төрт бөлген,
Тал бесікте жатып жайлы көз ілдік.

Ерте келіп кештің күнді тайғақ лас,
Заман-ай да, кештің тірлік жанталас.
Ашаршылық, наубат кезең жылдары,
«Детдомнында» асын жедің аш-қалмас.

Анамыз да көтертіпті көп құрсак,
Әйелдерді «қырық жанды» деп тұрсак...
Отбасының ұйытқысы әм, тұтқасы,
Болу деген жұмыс емес бұл ұсак!

Ана болу құл – дәуірде мойымай,
Нәзік жанға қиын емес жолы оңай.
Әр қайсысын тоғыз айдан көтеріп,
Ұрпақ өсіру тек «жазмышқа» жоламай.

Қырық бірде шекара шеп бұзылды,

Қырып-жойып құртамыз деп «қызылды».
Неміс-фашист жер мен көктен оқ атып,
Анталады ұлтшылдары канқұйлы.

Ұлы Отанды қорғау ерлік кеңестік,
Көп ұлтты ел бейбіт күнмен тең өстік.
Қан майданға өзің бардың сұранып,
Бойда намыс текті жанға емес түк.

Келіп еді, ұлтышыл жауыз құлшынып,
Жеңілді жау өз қанына тұншығып.
Аман-есен елге оралдың жеңіспен,
Арай шашып әлем шардан күн шығып.

Отау құрдың, сүйіп-мейір жарынды,
Қосағыңмен бірге бөлдің барынды.
Өсті ұрпақ, көрдің елді - Тәуелсіз,
Еңбек еттің таза сақтап арынды!

Азат елді аманаттап ұрпаққа,
Өсіп-өніп жүріңдер деп нұр бақта.
«Елді аман сақтаңдар, - деп, - бірлікте»,
Мызғып кеттің мәңгі бақи жұмаққа!!!

30.11.2012 ж.

«ШЫБЫН ЖАН» (Ойлар)

Адам-жан, тірлік үшін сынға түскен,
Балдәурен, қилы-кезең тағдыр кешкен.
Жан-деген шыбын емес ызындаған.
Жаратушы пірдің сыйы – шығарма естен?

Адам-жан, Алла нұры, тән-құбылыс,
Ғайыптан пайда болған тәңірлік іс.

Жер Ана, миллион жұлдыз, Күн менен Ай,
Ой-тоқудан, санадан тыс жаратылыс...

Адам-жан, жер-Ананың, нау баласы,
Ұрпағы Адам-Ата – Хауа-анасы.
Жаратқан ғұмыр үшін табиғатты,
Адамзат болмасын деп, дау-аласы.

Әр-Адам құдіретті, касиетті,
Ғажайып жаратылыс ғасыр өтті.
Бір-Алла, жаратушы ғұламаның.
Елшісі Пайғамбарлар – асыл текті.

13.03.2013 ж.

АЛАҚАЙ-АУ, АЛАҚАЙ!

Қар жауып тұр, алақай,
Киіп алып малақай.
Шақырып тұр далаға,
Қар жамылған алаңқай.

Аязды ашық, қарлы қыс,
Жылтылдайды қар күміс.
Қардан қалап жасаймыз,
Көркем бейне – түрлі түс.

Сырғанаймыз, сырғимыз,
Шаңғы теуіп, ырғимыз.
Конькиге де ыңғайлы,
Көк аспандай сырлы мұз.

Көңіл күйі, бәрі мәз,
Қысқы ауа дәріміз.
Аяз сүйіп қызартып,
Ажарланды әріміз.

Алақай-ау, алақай,
Қуанышты балақай.
Қыста ойын-қызығы,
Қар-мұз айдын аланқай!!!

13.03.2013 ж.

ЖОЛ ТОСҚАН КҮН

Жол тоспақ ем сәулем айды, бұлтты күн,
Бұлт кезенді найзағайлы мылтығын.
Нөсерлетіп, толастамай ақ жауын,
Су-су болды сезім – сырлы ынтығым!

Ақын жанды, жолым катты жігітпін,
Ашылар деп ауа райын шын күттім.
Үкілі үміт, бара-бара малшынып,
Ындынды ыссы жауын суға сүңгіттім.

Ақ жауынның тамшылары моншақты,
Гүл майсалы көк өскіндер мол шақты.
Мөлдір сезім көңіл ділі шынайы,
Шын ғашық шак дәл осы кез сияқты.

Жылы жауын күдік ойға сабыр деп,
Ауа таза есті майда бабыр леп.
Шыдам түбі – әр істе де жеңісті,
Ту тігеді ғашық жүрек, батыр тек!

ПЕРІШТЕМ, АЙАРУ

Айналайын, көкешім,
Наз қылықты бөпешім.
Әуенді әнге елітіп,
Билеп кетер ме екенсін.

Айналайын, ботамсың,
Көзің нұрлы от жансың.
Қыз қылығың сүйкімді,
Айдай жүзің тоқ шамсың.

Айналайын, құлыншақ,
Әр нәрсеге ұрыншақ.
Бәрін білгің келеді,
Желбіреген тұлымшақ.

Айналайын, немерем,
Жанға дәру сен бір ем.
Қызығыңа мәз болып,
Көсегем деп семірем.

Айналайын, айна-ару,
Көзайымсың жан дәру.
Көңіл хошы – көктемім,
Періштемсің – Айару!!!

02.04.2016 ж.

АУЫЛ ЖАЙЫ ОСЫНДАЙ...

Барып қайттым ауылға, барып қайттым.
Көшкен елдің сағыныш, зарын айттым.
Думанды еді, сайранды бұрынғы ұжым,
Кеңес құрған ұйымның, «зорын» айттым.

«Қамқор» аты өзгеріп, «қор-қам» бопты,
Үйлер емес, үйінді зор «там» бопты.
Сай-салада қыстақтар аты өшіп,
Егінжайлар есіз қап, сортаң бопты.

Жоғарғы желі сымдар қолды болып,

Қараңғылық жайлаған қараң бопты.
Жоспарсыз іс оңа ма, кім айтады,
Кім қайырап адасқан тобыр топты?!

Кенес құрған ауылда үш үй қапты,
Жарықты ұрлап, өздері не күй тапты.
Мыңғырған мал, техника қайда кеткен,
Ойран-топан, жоқ еткен хош күй бакты!

Мақұрым жан би болған әкім сымақ,
Міз бакпайды жатса да әркім сынап.
Себебі, ол білікті маман емес,
Көкесі бар бөрікті «әлім» шұнақ.

22.05.2016 ж.

Қамқор ауылы.

Ой қойнауын қазып-жазып жету мүмкін емес,
Арман шексіз, жеткізбейді, сияқты сағым елес.
Біткен іске, жасап қана қанағат, тәуба етіп,
Бір ғұмырдың ойлы-қырлы тағдыры – ағым белес.

ОН ЖАС – САНДЫҒЫ

Тоғыз ай, тоғыз күн көтеріп,
Аналық парызы өтеліп.
Өмірге бейкүнә бір сәби,
Кіндігін кестіріп, келді еніп.

Іңгәләп мамасын аймалап,
Ақ бесік, ақ мамық, айнала – ақ.
Атасын, әжесін сүйсінтіп,
Көзайым әкеге айдан – ақ.

Күн менен ай өтер, жыл жетер,
Бірге кеп, еркелеп, ер жетер.
Қаз - қаз деп, тұрғызып, мәз болып,
Құласа деп айтар – жер көтер.

Екіде кекілді, жарасып,
Атасы, әжесі таласып.
Тіліне былдырлақ боталап,
Дейді олар, көздегі қарашық.

Үш жаста – күлім көз, тәттісі-ай,
Әр іске қолының ептісі-ай.
Құлыншақ, бақшаға барар жыл,
Маржандай тізілді ақ тісі-ай.

Бес жаста – есті шақ, есейген,
Өз беті жүреді көше – үйден.
Әліппе үйретіп, бақшасы,
Мектепке дайын деп, ой түйген.

Алты жас – ақылды, алымды,
Әр сөзі пайымды, нанымды.
Қолында сыр – сандық, телефон,
Жан-жақты, білімді, қарымды.

Жеті жас – мектепке аттанды,
Ертемен қарсы алар ақ таңды.
Шашына ақ бантик жарасқан,
Оқуға құнығып, шаттанды.

Сегіз жас – сабаққа косымша,
Күй мен би, көркем сөз көп сонша.
Бірінен-біріне кеп үлгерсе,
Уақыт аз, ойнауға жоқ мұрша.

Тоғыз жас – достар көп парталас,
Жакандық жүйемен жанталас.
Бір емес, үш тілді меңгеру,
Есті алар, жан-жағын аңдамас.

Он жаста – сән түзеп, сымбатты,
Киімдер түр – түсті, кымбатты.
Ата – ана соңынан үлгермей,
Маза жок, бір жүріп, бір жатты.

...Жүруге жылдамдық – «мерседес» -
Құрбыдан кем болмау тең – тірес.
Атасы, әжесі жайқалды,
Әкесі үлгерсе – «маладес»...

Бұл сынақ, он жас қой – күшенбе,
Жеткенше үш жыл бар мүшелге.
Сауалы : бір ғана баланың санағы,
Жауабы: көп бала түседі күш Елге.

13.06.2018 ж.

СӘЛЕМ

Қарқаралым қазылық,
Дұғай сәлем жазылып,
Сағыныш ән жолдаймын,
Жер еркесін мәз қылып!

Тоғай шашың желбіреп,
Тас жүрегің елжіреп,
Қарсы алдымнан шықшы бір,
Жете алмасын жел жүрдек?!

Қарқаралым – жұмағым,
Шайтан көлім – жұмбағым.

Іше алмай қалып қойған қапылыста.

Теңіне қосыла алмай өз жасында,
Төгілген бір сұлудың көз жасы ма.
Су біткен сусығанда төмен карай,
Бұл қалай шығып кеткен құз басына.

Мөп-мөлдір ғажайып көл тау басында,
Құлпырған бал қарағай бау қасында.
Аққу-каз айдынында шомылады,
Тоғайдың күнде думан ауласында.

Кеудесі көл - жанарлы Бұғылы шын,
Жасартқан табиғаттың құбылысын.
Сынаптың бағанасы - Шайтан көлді,
Көтерген тау басына ғұмыр үшін!

НҰРА ӨЗЕНІ – ЕРМІН ҒОЙ...

Арқалы Арқа аққуындай, канатын,
Көктемде бір асып-тасып қағатын.
Мың сан бұлақ, қарғын суы бас қосып,
Солтүстікке нұран шаша ағатын,
Арқа белде Нұра өзені – менмін ғой!

Тау қыраты, жоны түкті шоқылар,
Даласы кең, малға жайлы оты бар.
Сарыарқа, Сарыжайлау құтты жер,
Көшпенді елі, қоныс тепкен отырар,
Көпті көрген, көне көзің – бірмін ғой!

Жағалауы жазда жайлау шұрайлы,
Жағалай тал, шілік өскен тоғайлы.
Қыз-бозбала, үлкен-кіші шомылған,

Көңілге хош, жанға сая арайлы,
Ақдалада суы мөлдір – сәнмін ғой!

Күн менен Түн беттескенде толғана,
Құстар келіп, айдыныма қонғанда.
Адам-өскін сусағанда шөл басар,
Зәмзам сусын нақ керекті сол манда,
Саумал сүттей мәнді сусын – нәрмін ғой!

Арқа талай тайталасты көп көрді,
Женді халық килы заман, өткелді.
Намысты ер қалды қорғап, ел аман,
Жасампаз жұрт Жеңіспенен өткерді,
Бұған куә мен – Нұра өзені – ермін ғой!

ОЛ – ҒАЖАЙЫП ДӘРІГЕР

Ақ киімді періште – сын, әрі – кер,
Өмір үшін, күрес жолда, әбігер.
Емге зәру, келген жанға мейірлі,
Кім дейсіз бе? Ол – ғажайып дәрігер!

Ауырған жан, емханадан ем іздер,
Өкпе қысып, жүре алмаса, әудем жер.
Нақ ауырған, ағза дертті дәл тапқан,
Емші жан кім? Ол – ғажайып дәрігер!

Ақ сауытты, құтты тірі – жәдігер,
Қолында алмас, қандауыры, кәдімгі Ер.
Батыл шешім, адам жанды-инженер,
Оташы кім? Ол – ғажайып дәрігер!

Жылы сөзде, қиналғанда дәрмен дер,
Жан-сырқатын жеңілдетіп, дәрі егер,

Инесі өткір, қолы жеңіл, шырайлы,
Мейірбике. Ол – ғажайып дәрігер!

Төтенше жай, оқыс апат,.. қалін көр,
Қызыл-жоса, тірі-өлік, бәрін тер?
«Жедел жәрдем» емшілері әмбебап,
Шұғыл көмек. Ол – ғажайып дәрігер!!!

Өмір – күрес, әліп арты, әлім – зер,
Білгір ұстаз, шәкірті оң, тәлімгер.
Жинаған мол, тәжірибе мен ілімді,
Антқа берік. Ол – ғажайып дәрігер!!!

Оқыс апат, тірі – өлік, бәрін көр,
Нақты шешім қабылда да, пәрмен бер.
«Жедел жәрдем» елшілері әмбебап,
Шұғыл көмек! Ол – ғажайып дәрігер!

07.05.2020ж.



ШЕШЕМНІҢ ҚАЙЫМ ӘНДЕРІНЕН

Аспанда ай нұрланады толған сайын,
Бұл пенде не демейді болған сайын.
Болғанда ашу пышақ, ақыл таяқ,
Таяғың таусылмай ма жонған сайын?

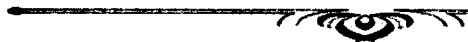
Бас еді өлеңімнің сырты қаумет,
Семілер адам қойдай, бітсе дәулет.
Ораза, намазыңды малыңдай күт,
Алдыңнан даяр болар, екі-ау жендет.

Ақ үйдің ай көрінер маңдайынан,
Жаксының бал тамады таңдайынан.
Жапанда жан туған жоқ бір өзіндей,
Жұмақтың жаратылдың қандайынан.

Дүние өтер-кетер кезбе болып,
Бір туыс айырылсан, сөзге болып.
Түрлікте бір-біріңмен сыйласып өт,
Кетерсін іргең тайса өзге болып.

Мекеде бір ағаш бар бүрленеді,
Күн сайын жапырағы түрленді.
Ей, қалқа, бір күнінді қызықтап қал,
Жүзінде дүниенің кім жүреді?

Дүние бір қызыл шок сөнбейтұғын,
Ешкімнің алдауына көнбейтұғын.
Ей, қалқа, жас шағында ойна да күл,
Адамзат, шайтан емес өлмейтұғын!



ӘЖЕМНІҢ ҚОШТАСУ ХАТЫ

Жасымнан шаруақор, еңбекші едім,
Еңбектің адал сүтін ембекші едім.
Ауырып, осы халге ұшырадым,
Сау болсам кеппен бірге жүрмекші едім.

Бесіктен белім шықпай атқа міндім,
Кой бағып, ой мен кырды жатқа білдім.
Питерден Октябрдің желі ескенде,
Шахтада қайла шаптым, тасты тілдім.

Жастықпен біраз жерді араладым,
Замана алмағайып, аландадым.
Тың үрдіс, партия ұйым, жаңа қоғам,
Тек халық тоқ болса деп армандадым.

Партия нак, саясат деп көңіл бөлдім,
Белсенді, «жалком» болдым, өмір көрдім.
Ұжым боп, «Қамқор» атты колхоз құрып,
Кеңестік туған жерде бірлік өрдім.

Одақтың зымын сыры басқада екен,
Мәскеудің құпия ішкі жарлығы екен.
Атандым бір-ақ күнде «халық жауы»,
Оқыс жай қатты тиді тасқа шекем.

Қарабет, айырылдым ірі есінен,
Табылған мен бір елік күресіннен...
Қор болып, алты айдай жатып шықтым,
«Үштіктің» Құдай колдап, түрмесінен...

Бүгінде елутоғызда менің жасым,
 Жанымда отыр мұңлы жан жолдасым.
 Ұстады көмекейден түйін тартып,
 Ақырын бір Құдайым, өзі оңдасын.

Науқасым күннен-күнге ауырлайды,
 Ем-дауа көп іздедім, табылмайды.
 Мінеки, жылдан артық болып калды,
 Тамақтан кесек тамақ, ас бармайды.

Дүние үлкен дария тасққндайды,
 Еш адам өзіне-өзі қас қылмайды.
 Бір зұлмат, аштық жайлап кезең өткен,
 Тамақ мол жұтқыншағым бастырмайды.

Құдайым көмекейді аштырмайсын,
 Әйтпесе, тәбет шіркін қасқырдайсын.
 Саудырап сүйек калды, ет арылып,
 Төсекке бір калыпты жаткызбайсын.

Жүре алмай, үй қамауда отырамын,
 Бұл дүние бір қызыл шоқ құтылармын.
 Әр пенде басы жұмыр не көрмейді,
 Құрыққа жалған салған тұтылғанмын.

Ел-жұртым көңіл сұрап келіп жатыр,
 Жалғаннан күдер үзген мен бір пақыр.
 Ерғазы – жас, ел-жұртын танымайды,
 Жеткізер жеткіншектер жетіп жатыр.

Мәди мен Бибіғайша балаларым,
 Есейіп, оянсын тез саналарың.
 Мен кетсем алыс сапар білгейсіңдер,
 Ел-жұртпен жақын жүрсін араларың.

Сәлем айт, Қарқаралы – сәулетіне,
Байбөрі Сыздық қажы әулетіне.
Зейнолла, Әсіма мен Әлия әжей,
Халықтың лайық жандар құрметіне!

Сәлем де, Қарағанды қаласына,
Бауырым Скак - Айша, дарасына.
Хасенжан, Шәймерденім, Жакыпбегім,
Тапсырдым бір Құдайым панасына.

Руым Каракесек - Қара - Асаны,
Жомарт ел – десе кімдер таласады?
Бабасы – Қаздауысты Қазыбек би,
Батыры – Сеңкібай-Ер нар-асылы.

Қол әлсіз, қалтырайды жазсам қалам,
Сөз аяғы осыменен болсын тамам.
Мен кетем бұл жалғаннан, бақи кешіп,
Аман бол! Он сегіз мың патша ғалам!!!

Сәдуақас – Жазықбайдан, менін атым,
Ел-жұрттан кешу сұрап жазған хатым!!!

*1955 жылы 11 тамызда жазылған.
1955 жылы 18 тамызда кешкі сағат
20.00-де бақилық болды.
Арабша жазылған қолжазба 1977
жылы желтоқсан айының 2-сі күні
Шамишев Әбілқайырға, Жомартов
Дәулетбекке аудартып, жазылып
алынды.*



АНА ҮМІТІ
(Баллада)

Әнін жазған Сәрсенбек Жүнісов

Қарайды ана, батысқа қарайды еппен,
Үмітпенен күндерді санайды өткен.
Желден хабар күтеді самал ескен,
Күннен сәлем жолдайды солай кеткен.

«Қара қағаз» көңілге дағын салған,
Хабар шығар бұл бәлкім ғайып-жалған.
Дейді ана мұңая... әлде бірақ,
Мыңның бірі шығармын бағым жанған.

Дүние-ай, қайран өмір-ай!

Ол өлген жоқ, сенемін – әлі тірі,
Көз алдымнан кетпейді балғын түрі.
Бала деген көкірек жалын ұрып,
Жегідей жеп жүректі тілгілейді.

Қандай еді тұлғасы – алпамсадай,
Серілігі бар еді Біржан салдай.
Құрбылармен жарысып, алысқанда,
Жүруші еді-ау алдына бір жан салмай.

Келінім де бар еді көздеп жүрген,
Сұлу жүзді сүйкімді, көзі күлген.
О байғұста көп күтті... өндірі жас қой,
Қандай абзал жан еді төзе білген...

Ей, қызыл күн, жалының лапылдаған,
Сырын бар ма жасырын айтылмаған,
Күнде барып, батысқа түнеп жүрсін,
Қайда менің құлыным жалтылдаған?

Мүмкіндік бар жер шарын көріп өтер,
Шыныңды айтшы, алдама енді бекер.
Өлді деуге бола ма... Кім айтады,
Тілі барып, дәл соған көзі жетер?

НҰРАДАЙ МӨЛДІРІМ *(Шәмшінің әнімен)*

Аркада Нұраның,
Бойында тұрамын.
Жазда ойнап жағанда,
Қанбады құмарым.

Қайырмасы:
Мөп-мөлдір суындай
Ақ сәуле құрбым-ай.
Сені аңсап қаншама ай,
Келемін шаршамай.

Ауылым – Бесоба,
Қадірлі босаға.
Өзіңді аңсадым,
Тағдырым коса ма?!

Қайырмасы.
Қос шоқы, қос анар,
Бек ләззат, дос алар.
Шын ғашық мен деп біл,
Сарғайып тоса алар.

Қайырмасы.

Қос қоңыр, Жібегім,
 Бір сен деп жүрегім.
 Күндіз – Күн, түнде – Ай,
 Сарғайдым, жүдедім!

Қайырмасы.

Нұрадай мөлдірім,
 Сезімді білдірдім.
 Жыр жазып жолдадым,
 Жауапқа ділгірмін!!

07.08.1967 ж.
 Бесоба ауылы.

ҚЫЗҒАЛДАҒЫМ

(Әнге арналған)

Қызғалдағым, көңілімде көктеген,
 Нұрлы жүзің көкейімнен кетпеген.
 Өзегіме кірпігіңнен өрт түсіп,
 Күйіп барам жалыныңнан күтпеген...

Қызғалдағым, шешек атқан нұрлана,
 Сырлы көзің күлімдеген ұрлана.
 Жүрегіме құйып жайма шуағын,
 Ынтық қылған тіл қаттырмай бір ғана...

Қызғалдағым, қыр гүлісің қырмызы,
 Арманымсың, түннің жарық жұлдызы.
 Сағыныштың сандуғашы – бұл әнім,
 Ғашығымсың, жаным сүйген қыр кызы.
 15.05.1961 ж.

ҚАРҚАРАЛЫ – ЖЫР БАҒЫМ (Вальске арнап)

Қарқаралы қазылық,
Жыр арнаймын базылық.
Әуенді әнмен жолдайын,
Көңіл ділін наз қылық.

Қайырмасы:
Арқа белі – нұрлы ағын,
Гүл-жазира, жұмағым.
Бұғылы шың – нар биік,
«Жүрек» көлім – жұмбағым.
Жасыл желек шынарым,
Көрер көзге құмарым
Арқадағы – сұлу төр,
Қарқаралы – жыр бағым!!!

Майда самал жел үрлеп,
Тоғай шашың желбіреп,
Қарсы алып тұршы ылғи,
Қош жүрегін елжіреп.

Қайырмасы.
Қарағайлы баурайың,
Жасыл шырша, тал-қайың,
Құшағың жай бауырмал,
Гүл-майсаңа аунайын.

Қайырмасы.
Ақын жанның назын ұқ,
Сағыныш – ән, сазы – ұлық.
Жер ұйығы – сен сұлу,
Қарқаралы қазылық!!!

АРАЙ СЕНСІҢ СӘУЛЕЛІ (Таңарайға арнау ән)

Таңулы қос қолым, екі аяғым,
Жатырмын тас тағдырдың жеп таяғын.
Бауырын көтере алмас жылан болып,
Арканың көре алмастай кең саяғын.

Қайырмасы:

Лайық алау, таң атың,
Жас жүрек тынбас - сағатым.
Арайым сенсің - сәулелі, .
Түнекті қара жаратын.
Қол – аяқсыз-ақ ұшайын,
Таңарай болшы қанатым.?!

Қос жанар тоярма әсте таңғы нұрға,
Толқытып бөлейтұғын жанды жырға.
Таңарай көңілге өрген күн сәулемсің,
Дем берер, өмірге үміт, зарлы құлға.

Қайырмасы

Ытазар жас жүректі демеп елес,
Махаббат – жараны ауыр елер емес.
Қол – аяқ сені ойласам бүтінделер,
Құдірет ғашық болдың, неге демес?!

Қайырмасы

Үміттің жібін үзбей сөз саламын,
Болмаса көз қырын сал, өзге адамың.
Демеу бол, мен бейбаққа «жылан бауыр»,
Сауығып, ашылар сәт тез қадамым?!

«Асыл жар» - поэмадан
19.12.1981 ж.

ЖАС ҚЫРШЫН – ТАС МҮСІН...

(Әні бар)

Қашалған тастан мүсінде,
Жас сардар өркен күшінде.
Бораған оқтан тайсалмай,
Жүрді ол, өлім ішінде.

Жас қыршын, қайсар, қас бадан,
Өрілген сынды таспадан.
Отандық сүйем жер үшін,
Уралап шыққан тасадан.

Мызғымас тұлға тастаған,
Ант үшін арын сақтаған.
«Жауды аяған жаралы»,
Деген бір сертті актаған!

Қайырмасы:
Қаһарман болу қасиет,
Отанды сүю, ар-өсиет.
Жеңістің туын көтеріп,
Әз, халқың, саған бас иед!
1955-2005 жж.

БІЗ ҚАЗАҚПЫЗ – АЛ ЫППЫЗ

(Әнұран)

Біз қазақпыз – алыппыз,
Қаһарман халықпыз.
Бірлігі мызғымас,
Ар сынды анықпыз.

Азат ел жайнаған,
Гүлстан айналам.

Байтақ жер – жанатты,
Бабалар жайлаған!

Қайырмасы:
Ардақты елім, абат жерім,
Көкбайрағы желбіреген.
Бауыр-жаны елжіреген – елім!
Ұлы Отаным менің –
Қазақстаным!

Ұрпакқа аманат,
Кең дала, асқар тау.
Ән-думан, салтанат,
Сөнбес Күн, асқақ нау!

Ұланы намысты,
Құшағы хошындай.
Ер қазақ, арысты,
Ел қазақ – қосын жай!

Қайырмасы.
2022 ж.

ҚАРҚАРАЛЫҒА САҒЫНЫШ *(Әнге арнап)*

Арман тау, жасыл жұмақ, жер ардағы,
Көргенше патша көңіл құмар тағы.
Сұңқар ұя, көл жанарлы, Бұғылы шың,
Тас жарған қарағайлар тұмар бағы.

«Шайтан көл» аққу жүрек лүпілдеген,
Жартаста өскін тамыр бүлкілдеген.
Жұпары жанға дәру самал есіп,
Сыланып шынар айдар үлпілдеген.

Сағыныш мөлдіретер жанарға шық,
Білінбес назды әуенмен ара қашық.
Енгендей нау құшакқа тебіренейін,
Қандырып жан құмарын бала ғашық.

Кіршіксіз мөлдір сезім, тұңғыш таным,
Әлі есте тау саянда нұр құшқаным.
Туған жер, Қарқаралым, абат бағым,
Ұшырдым сағыныштың жыр құстарын.



Қарағандым сымбаттым!

Сөзін жазған Е.Жазықбаев

Әнін жазған Қ.Мерсалимов

жігерлі, Сп Fm B B^b B G⁷

1 Кең қым-бе-лі Ар-қа бе-лі, Сал-қын са-мал, оял-қар же-лі.

9 Cm Fm A^b G⁷ Cm
Сарты-ар-қа-ды оял мен се-рі, Ән-ду-ман-ды, дәр-хан е-лі. Жер қой-та-ғы
к-сы:

18 Fm B B^b Cm⁷ A^b Dm⁹
қым-бат - тым, Қы-та-лы, дү-лет - ті! Қы-та-ны-ды сым-бат - тым,

28 Fm G Bm C⁷ Fm G⁷ A^b
Сал-та-нат-ты, су-лет - ті! Дос те-бі-лі қы-мқ-тың,

37 Fm G⁷ Cm Fm G⁷ Cm
Ә-леу-мет-ті, дү-лет - ті! Ә-леу-мет-ті, дү-лет - ті!

2.Ғарышкерлер кеп қонған,
Жеті қат жер,шоқ тұнған.
Нәсібесі- елімнің
Мәңгі жалын-от туған.

3.Күн шырайым көшеі Ел,
Ай-астандай көшелер.
Айдары өскен шығыстан,
Сұлу қадам өсе бері!

қайырмасы:

қайырмасы:

Немерем-ай періштем!

Сөзін жазған Е.Жанысбаев

Өзін жазған К.Мерхалимов

еркелете. Gm Cm⁶ D D⁷

1 Сен ту-ған күн не-ме-рем-ай не - ріш - тем, Ер - ке - лік - ті мо-иен-діу - да

4 Gm A⁷ D⁷

серт - ы - кем. Се - ні ту-ған не-рі-зат-қаи я - на - шың, Қы - ы - ы - қа тои-мау - да

8 Gm К-СМ: Cm D⁷ Gm

ке - ме - кем. Ақ түр-ғын-дай ақ - кү-сөм, Тұл-дай нұр - ы, нұк - тү - сің.

12 Cm F F⁷ B⁷ D⁷

Бар қы-лы-ғың қы-ық-ты, Ті-лің бақ-дай мә - ті сің.

17 Gm Cm D⁷ Gm

Бей кү-та-һар сә - би - ім, Сен-сің ер-ке на - би - ім.

21 B⁷ Cm D⁷ Gm

А-таң айт-қан әр - нау жыр, Бал-сын са-ған ақ - ди - ім.

2.Қаз-қаз гүрдың, талабына қуанды,
Күлімдеген қабатына жұбанды,
Үнін қандай былдырлаған тажайып,
Әр қылығы болды бізге думанды.

қайырмасы:

3.Оң аяқпен тай-тай басып атташы,
Ата-әженің тақтақтарын жатташы.
Айналады қызығына тойдырып,
Мәз қылатын қылығына шаттаншы.

қайырмасы:

Көктемде

Әні А. Мельников
Сөзі Е. Жаңықбаев

Вальс ескінімен

Көктемде

Келеді қатар көктемде, Жыл құсы мен жыр құсы,
Тілдесіп желмен, көкпен де, Адамның келер тұрғысы.

Гүл - көктем келеді, күн нұрынан себеді,
Қуаныш берді, жер-ана гүлдейді.

1. Келеді қатар көктемде,
Жыл құсы мен жыр құсы
Тілдесіп желмен, көкпен де,
Адамның келер тұрғысы.

2. Ағады тынбай көктемде,
Сыңғырлы сырты мың бұлақ,
Күн нұры күле өңкеле,
Жалды құшақ гүл құрақ.

Қойырмасы: Гүл - көктем келеді,
Күн нұры себеді,
Қуаныш берді,
Жер-ана гүлдейді.

3. Деміне ыстық гүл көктем,
Ынтыға өсер қызғалдақ,
Сұлулық сыйлап күн көктем,
Жаңды жырын қызға арнап.

Қойырмасы.



ДҮЛЕЙ МЕН ҮРЕЙ

I. Бастау

Кең қойнау,
 шопан үйі,
 қой отары,
 Арқаның шапақ шашқан құба таңы.
 Мұржадан шыққан түтін будақ-будақ.
 Құба жон тіршілігін оятады.

Шықты қыз,
 қой қорадан малын айдап,
 Сары аяз жаратқандай тұрды аймалап.
 Қытымыр таңғы ызғарды елең етпей,
 Көз салды
 айналаға қырдан жайлап.

Даланы зеңгір көкпен жалғастырған,
 Аспанға өрілген бұлт тау мен қырдан.
 Көз қадап
 сол қиырға қарап қалды,
 – Не болды?..
 Нәзік жанды толғандырған?

Осы сәт:
 — Балам-ау — деп,
 шақырды ана,
 Бөлінді ой, тізбектелген танда мына. —

Тамақ іш,
 қойға өзің бар,
 бөгелді әкең.
 Шаруамен орталықта алданды ма?

Онай ма қыста өргізіп қой бағу да,
 Қарбалас басылмайды қойлы ауылда.
 Қалмайды мал соңынан
 Лашын тазы,
 Ит-құс көп Қосқоңырдың қойнауында.

Лашын өткен жолы түлкі ұстаған,
 Шабысы шабдар дөнен – бір күшті ағын.
 Күн ұзақ сыр сабақтап табиғаттан,
 Шаңғытып
 көз талдырар қысқы сағым.

Шығарып қойды өріске,
 бөктер бетке,
 Ақырын әндетеді көңіл көкте...
 Шыққанда дөң үстіне көз тастады,
 Аспанға,
 қиыр шетке,
 төңірекке.

Ақ қарда қоян ізі,
 тышқан ізі...
 Ызбарлы ескен желдің соққан сызы.
 Қар басқан қараған-ши,
 бойы қысқа,
 Ақ айдын – иен даланың құла дүзі.

Құшағын жайып әлем
 бұлттар ұзын,
 Қойыпты көлегейлеп күннің көзін.

Көрінген көз ұшында «Жібек шоқы»,
Көдесі малға мәйек,
 бөлек оты.

Сайында сыңси өскен қайың-терек,
Суреті көңіліңе – көздің құты.

Түгімен түрленеді жазда әсем,
Тоймайсың бүлдіргенге қанша жесен,
Жуа мен жас жусанының ісі қандай,
Шалғынға бір аунасаң, өсер еңсен.

«Маяжон», «Ақжал» менен тұр «Ақсары»,
Қайнаған тастан шыққан бұлақтары.
Қаптаған бұлт жасырып көрінбейді,
Секиген «Жамантастың» құлақтары.

Киіпті «Сұңқаркия» бөрік тастан,
Мөлдір көз «Үшқазанның» суы тасқан.
Тасжарған,
айналасы
қарақат, тал,
Жайылған арқар үркіп,
асуды асқан...

**Сыңсыған тау сайында тал-қараған,
Сейілдеп қыз-бозбала талай барған.
Жап-жасыл арша, шырша түрленеді,
Қат-қабат жақпар тасты қалай жарған?**

Мұжылған күн мен желден,
жаз бен қысы,
Уақыттың «Әулиетас» туындысы.

Күн жылы – дейді бүгін Алматыда,—
Ғажайып табиғаттың құбылысы...

Хат

Ернардың алды хатын қалтасынан,
Кетті асып, жайылған мал қырқасынан.
Ықылас хатқа ауған соң байқатар ма,
Кетсе де біреу айдап дәл қасынан,

«...Айтайын Алматы қаласын,
Көргенде танданып қаласың.
Сәулетті үйлері, көшесі,
Көркінен шын ләззат табасың.

Алатау асқар шың басы қар,
Сайында ақ малта тасы бар.
Күркірін тау жарған өзеннің,
Естісең көкірек ашылар.

Бір ғұмыр жүргенің бір көше,
Құлпырған гүлдері өзгеше.
Ақ қайың, қара ағаш, бәйтерек,
Қарайсың қия алмай бірнеше.

Бұлақтар бойлаған әдемі,
Тартылған қос ішектей әдейі,
Күмбірлеп күй шертіп жатады,
Сыйқырлы, сыңғырлы әуені...

Шіркін-ай, сен болсаң осында,
Шырқар ек әсем ән қосыла...
Өзіңнен өзгесі елеусіз,
Білмеймін,

Махаббат осы ма?

Бар менің, саған бір сауалым:
Таусылды айтпасқа амалым...
Жүрегім бір сендік, қабыл ал...
Өзің біл, күтемін жауабын.
Сәлеммен Ернар».

Хат бітті, қобалжып, жұмды көзін.
Ойланып, бағалайды құрбы сөзін.
Тұрғанда толқып жаны байқамады,
Тентек жел қолдан хатты жұлған кезін.

«Мол бақыт, ойға оралып, мектеп іші,
Ернардың кей құрбыдан бойы кіші.
Жымиып кездескенде абыржитын,
Жүр екен ақтарылмай жыр кеніші.

Сыр екен әр қимылы нәзік, мөлтек,
Жанымды жегідей жер «әзіл-тентек».
Мен оның сезіп қалсам көз қиығын.
Құрбы қыз сықылықтар сөзге келтек.

Тырыстым ілінбеуге «сырлы» көзге,
Астарлы, іліп-қашпа сыйқыр сөзге.
Білмейтін іс байыбын намысқой көз,
Ой-ойран, іштен ғайбат болмай өзге»...

Қалықтап, шырқар биік тәтті қиял,
Жәй емес бұл құбылыс сөзге сияр.
Сары аяз, дүлей боран – бәрі мақұрым,
Жан-жанның өз дүниесі көңіл тияр.

Ақ сонар үзілмейтін қиял-үміт,
Болғандай жан дүниенің бәрі де ұмыт,
Пыскырып шабдар дөнен селк еткізді,

Секілді айналасы күнгірт-ымырт...

Қараса – қолда хат жоқ.

Қайда кеткен,

Білдірмей қалай жұлып,

алған еппен?

Хат түгіл қыраттағы қойлары жоқ,

Тәрізді бәрін біреу айдап кеткен.

Япыр-ау, шыныменен қайда кеткен,

Сары аяз шымшылайды қарып беттен.

Секілді долданып кеп айдаһардай,

Ақ боран бәрін жұтып жайпап өткен.

Шөп қуған қойдың алды кеткен ұзап,

Шашылған тұқыл томар тастар құсап.

Еліріп ұйытқып-ұлыр дауыл долы,

Бақсыдай жын ойнатып жатқанға ұқсап...

Төбініп шапты дереу қойға қарай,

Шоғырлап, жинау керек ойға қарай.

Қар түтеп,

ысқырып жел ызындайды,

Ашығып араны оның толмағандай...

Айғайы шығады әзер,

үн қарлығып,

Барады көз алдында қойлар ығып.

Шабдармен отар алдын кес-кестесе,

Бастары қосылмайды тобы ұйлығып.

Дүлейдің аяқ асты ісі мазак,

Басына түсті кенет осы тозақ.

Тастүйін белді бекем байлады ол,

Отарын тастамауға көрсе де азап.

Жұлынып

шабдарына камшы басты,
Бетке алып қараңдаған жақпар тасты.
Бір ыққа паналату керек, шіркін,
Шопан қыз дүлей күшпен жағаласты.

Дөнені омбылауға бара бермес,
Именіп, кырсыққанда қылар егес.
Лашын да «не болды» деп қыңсылайды,
Қорқыныш,
бітеу күдік,
шырмау елес...

Торықты құр айғаймен,
шаршады өзі,
Мөлдіреп жасқа толды жаутаң көзі.
Қойға еріп жүре берді амалы жоқ,
Не істемек?
Алай-түлей жердің жүзі...

Іңірде көп шілікке ілікті кеп,
(Бұл жерді атайтын-ды «Шілікті» деп).
Беймәлім қай арада қайсы тоғай,
Әйтеуір, бұл да болса тірлік-тірек...

Көк долы бұзатындай аспан астын,
Қопарып, соғатындай тасқа-тасты.
Шілікті жұлатындай тамырынан,
Тірлікті жұтатындай жанталасты...

Шек бар ма бұлқан-талқан бұрқасынға,
Бұл малды паналатса ықтасынға.
Деп ойлап үңіледі қараң-елең,
Ұқсайды осы бір тұс қалтасынға.

Атпенен өтті омбылап, жыңғыл қысып,
Боран-жын алардай-ақ жығып-құшып.
Серкесі осы отардың өткеннен соң,
Барлығы тұрды ұйлығып,
сығылысып.

Денені болдырыпты жана білді,
Мылтық ап, шыр айналып жүре берді.
Токтаса жоғалтардай осы отарды,
Зуылдап боран-мыстан «күле» берді...

Шығармау алаңқайдан бар амалы,
Сүрініп құласа да қарамады.
Түн-үрей, тартатындай етегінен,
Күдік ой қамықтырып қамалады.

Боранды есер еткен желдің күші,
Қап-қара,
мылқау тылсым түннің түсі.
«...Ақ тамақ,
балғын білек,
нәзік жүрек,
Бұл емес дейді мыстан қыздың ісі».

- Мен болам азынаған Боран батыр,
Өнеге менен алған Қодар батыр.
Сұлуды не бір қыршын құшқаным бар,
Зұлымдық бір басымда толып жатыр...

Жас қыздың есі шығып,
басы қатты,
Қар алып, қардың басын басып жатты.
Мелшиіп отырған қыз тірі «тұлып».
Жылады өксіп-өксіп жасып қапты.

Гүл ғұмыр шыныменен сөнбекші ме,
Дүлейдің тәлкегіне көнбекші ме.
Бұл тірлік арпалыссыз кімге керек,
Ажал сұм шаужайдан ап көрмекші ме?.

Уқалап қос қолымен көзін ашты,
Ақ түтек
 ұйтқып ұлып,
 қаһар шашты.

Құтырып,
 тыным таппай аласұрып,
Кәрі дию долданады дудар шашты.

...Қасқыр ма, әлде дауыл, қатты ұлиды,
Мың ызың өшіктіріп алды үрейді.
Оқтаулы қос ауызды қолына алып,
Отыр қыз қарсы алмақшы – қай дүлейді?

Жылт еткен бір сөніп, бір жанған жұлдыз,
Не сұмдық болды бұл деп таң қалды қыз.
Тазы да қыңсылап кеп тығылады,
Осы ма торып жүрген қабыланыңыз?.

Тілгілеп өткір үрей,
 тұла бойды,
Қалайша жем қылмақшы мына қойды.
Жас жүрек өрепиді
 басы айналып,
Құбыжық шығар емес тырнап ойды.

Бір кезде ит абалап,
 жұлқынды ат,
Төніп тұр,
 жарқыл-жұрқыл жырынды от...

«...Төл басы – тұңғышы еді еркелеткен,
 Әжесі бауырына ап,
 ермек еткен.
 Өзі де сүйкімді еді,
 былдырлаған,
 Секілді жыл есейтіп, тез ержеткен...

Әкесі мектептен соң оқы деді,
 Өнерді шаһар барып тоқы деді.
 Көнбеді бір қолғабыс тигізем деп,
 Құдай ау,
 сондағысы осы ма еді,—

Деп ана күрсінеді,
 күйінеді,
 Жасаурап көз,
 қабағы түйіледі.
 Уайым ішке түскен жалын-өрттей,
 «Қызығы» тірі ме, әлде, кім біледі?».

...Әп-сәтте уайымға көңіл кетті,
 Ананы бей-берекет күбірлетті.
 Жүректе күдік-үміт тайталасып,
 Ілезде қарауытып інір жетті...

...Тор бие жүріп келіп кілт тоқтады,
 Бірдеңе көрінердей жалтақтады.
 Байқаса – шыңырау құз,
 қарсы алды,
 Белгісіз қандай жартас,
 қай жақтағы?

Бас қатты қалай жүріп,
 қайда бармақ,

Дүлей күш айықтырмай салды салмақ.
Өзінің киналғаны уақа емес,
Адасқан «ақ ботасын» тауып алмақ...

Жануар тықыршиды,
 жел шыдатпай,
(Алысқан ауыздықпен жершіл аттай).
Боранның ызыңынан құлақ біткен,
Тізгінді қоя берді,
 басын тартпай...

Бостандық ауыздықта, тізгін тартқан,
Тор бие сезінді еркін,
сенімді артқан.
Кісінеп шыр айналып, жүріп кетті,
Түтекті елең қылмай көміп жатқан.

Жолаушы әке

Көк аспан бұлт үйіріп,
 қабақ шытқан,
Көңілді осы болды қобалжытқан.
Ауылдан жеңіл-желпі бір шәй ішіп,
Тындырып шаруаларын жолға шыққан.

...Әзілдеп шымшымады құрбыласын,
Шертпеді құрбы шалдың домбырасын...
Әңгіме қалды талай сыбағалы,
Қалайша түйткіл көңіл қондырасың.

Ақсақал келе жатқан желе-жортып,
Жұлқыңған құласының басын тартып.
Елестеп ақтылы қой,
 каршадай қыз,
Қамшымен ат сауырын қалды тартып.

...Қыстаққа жетті әрең, қас қарая,
Тірелген аттың басы үлкен мая.
Сәл тұрып бағдарлап ап, қой қораны,
Жаяулап аяңдады үйге қарай.

Үй есіз,
дыбыс берер ешкім де жоқ,
Жылт еткен саңылаудан пештегі от.
Не болған?..
Қайда кеткен?
Тұрып қалды,
Жақындап келген еді шешінбек боп.

Қоржынды қолындағы іле салды,
Шығарып,
жағып қойды пілте шамды.
Тымақтың қарын сілкіп қайта киді,
Мұртының қырауы еріп,
жерге тамды.

Шешінбей сыртқа шықты сол бетінде,
Қораның жабағы тұр түкпірінде.
Бие жоқ.

Түсінікті...
Іздеп кеткен,
Қай жақта?
Не болды екен,
түтек түнде?

Бусанған елеңдейді құла қоңды,
Бөктеріп қанжығаға алды тонды.
Тағы да не істеу керек,
басы мең-зең,
Тезірек іздеу керек...

Атқа қонды.

Есіз қыстак

Бұл боран жердің бетін басқан қандай,
Тірлікті матап-байлап тастағандай.
Жонды тау, ойға шомған қария Абыз.
Тал біткен шуылдайды жас баладай.

Уілдеп тоқтар емес зулап ағып,
Алғандай өн бойына семсер тағып.
Әлек боп айналып жүр жортуылдап,
Есік пен терезені кезек қағып...

«Есіз үй, есіз қора, есігінді аш,
Адамсыз,
дүниесің сен жалаңаш.
Бір-бірлеп адасты олар кетті лағып,
Шындықты айтамын деп болса да оғаш...»

Кіжініп күш көрсетіп ойқастады,
Бұлақтар тіл қатпады қой тастағы.
Тепсініп,
тиісерге қара таппай,
Баяғы ән қайталанды о бастағы.

...Боранның желге мінген көп нөкері,
Тау асып,
сайлар өрлеп,
кетті ілгері.
Дауылдың моторына зауал келмей,
Тоқтар ма құтырынған кекті бөрі?...

Таңғы шак

Ақ түтек,
 асау түтек,
 беттен ұрып,
 Отыр қыз,
 сол бойында әлі құрып.
 Лашын кеп,
 тығылады қолтығына,
 Шабдар да жабығады ыққа бұрып.

...Бір мезет қой тыншықты,
 ой тыншықпай,
 Аяз бен желдің күші тұр шыдатпай,
 Бораннан басқа тәңір құрығандай,
 Дүрдиіп гуілдейді тілі шықпай.

...Қол салды қалтасына –
 кұрт ілінді.

Қалтырап,
 жаурағанын енді білді.
 Жартысын Лашын тазы қажалауда,
 Жағына жансыз тұрған қимыл кірді.

Тәттісі-ай,
 қой сүтінің сықпа құрты,
 (Сыйлайды жаксы дәм деп казак жұрты)
 Қалғанын Қырмызы да салды ауызға,
 Томпиып шыға келді бір жақ ұрты.

Бала кез еске түсті жаркылдаған,
 Өреден шалдуар боп құрт ұрлаған...
 Әженің құрты кеппей таусылатын,
 Балалық секілді енді жұртта қалған.

Қырмызы көтерілді жүресінен,
 Сағаттың таң білінді жүрісінен.

Аспанға көз тігеді қайта-қайта,
Сөгілді таң сібірлеп көбесінен.

Жылт етті,
 көмескі елес,
 жұлдыз ба екен?

Іш жылып,
 тәтті үміт,
 мұзды еріткен.
Кіргенде таңғы сәуле сейілді бұлт,
Көк күмбез,
 қыз жүрегін күндіз еткен.

Тау қалқан,
 желдің аузын ұстағандай,
(Табиғат құбылысы сыйқыр қандай).
Жұлдызды үміт етіп тұрғанда аңдып,
Көрінді Ай жарқыраған
 күміс маңдай.

Жанында таң жұлдызы жарқыраған,
Секілді ол да тоңып
 қалтыраған.
Бұрылып айналаға көз тастады,
Аппақ қар аяз қарып,
 жалтыраған.

...Жарып күн,
 түн пердесін сәулесімен,
Көтерді алып «кран» кеудесімен.
Арайын шашты нарттай айналаға,
Міне, енді, дүние таныс белгісімен...

Егіз тау Қоңыртөбе нар атандай,
Дөңестер жан-жақтағы балапандай.

Бәрі де есеңгіреп жатып қалған,
Демігіп әзер тыныс алатындай.

Жым-жылас айнала түк болмағандай,
Тыныштық мәңгілікке орнағандай.

Ақ құндыз

жылт-жылт еткен күміс қардан,
Күн шығыс қызарады ұялғандай...

- Мына жер,

жазғы жайлау,

«Шілікті» ғой,

Боранда адастырып күліпті ғой.

Келгенде осы араға тоқтағаны,

Жеткенін жайлауына біліпті қой.

Сонау тұс – кара сулы,

шилi өзек,

Жазды күн шиін тартып,

терген тезек.

Сол ойдан қойға қарап аяп кетті,

Бүріскен малды қозғау керек тездеп...

Ұйысып,

тығылысып,

жұбын жазбай,

Тұрған қой қыбырлады сең-сең мұздай.

Іздерін айқыш-ұйқыш салды бетке,

Даланың парағына жыр жазғандай.

Шәй-шәйлап

малдың түзеп бұрды бетін,

Иті де қайырады арғы шетін.

Шабдардың ыстық демі будақтайды,

Пайда боп жүрісіне алымды екпін.

Бір дыбыс еміс-еміс божылдаған,
 Секілді трактордай жолда қалған.
 Шопан қыз жан-жағына қарап еді,
 Ештеме көрінбейді қараңдаған...

Сайдағы арпалыс

Боранды гүжілімен еліктіріп,
 «К-700» келе жатқан ерлік-тірлік.
 Омбы қар келер емес тірсегінен,
 Жойқын күш,
 баса көктер желік жүріп...

Бұл жүрген осы совхоз директоры,
 Трактор мініп алған көліктері.
 Аралап бір шетінен қыстақтарды,
 Қал-жайын шопандардың көріп-білді.

Ең шеткі осы қыстақ ол келмеген,
 Алыптың жүрісіне сенгенменен.
 Ертеден жеткізбеді боран ұлып,
 Сай-сайдан өтіп еді
 жол бермеген.

Қай жолда,
 қай арада біліп болмас,
 Боранда болмай қойды
 ешбір толас.
 Екпіндеп жүріп келіп тұрып қалды,
 Алдында тұрғандай тап,
 дәу бір жартас...

Трактор тұрып қалды,
 асылып қар,
 (Күштің де ноянында асылық бар).

Күңгірттің көз шырмауы білгізер ме,
Қандай сай,
 терендігі қаншалық жар?.

Тарктор қуат билеп бұлқынады,
Орнында шыр-шыр етіп жұлқынады.
Табаны жерге тимей безектейді,
Күртік қар тік көтеріп ырқын алды.

Босатар емес мына аппақ қамал,
Дегендей: әуре болма,
 мықтап дем ал.

Сай қарын күрей-күрей арпалысып,
Бұлар да қарбаласты таусып амал...

«Япыр-ай, мына сайдың қырсығын-ай,
Келіп ек дүлейіне мойын сұнбай.
Осы ара «Шіліктінің» тұсы болар,
Бораны тым жабысқак майда құмдай», —

Деді де қарады ол сағатына,
Мезгіл де таяп қапты таңғы алтыға.
«Тындайық, ауа райын не дер екен,
Бұрап қой, транзистерді Алматыға?»

Кездесу

Қырмызы шықты қырға қой өргізіп,
Барады ақ шағыл бұлт көшін түзіп.
Дүбірі арынды аттың естілгендей,
Қарайды жан-жағына көзін сүзіп.

Дүбірге жакын шыққан құлак түрді,
Көрінді дөң үстінен құла аттылы.
Көңілі кобалжыды алабұртып,

Манадан тосып тұрған тракторды.

«Әкем бе?

Әкем екен,

әкем екен,

Аяз ата секілді өзі әдемі екен.

Түнімен мені іздеп әуре болып,

Тау мен тас,

дала кезіп,

тонды ма екен?

Деп ойлап үлгергенше бұрқыратып,

Құла атты бар шабыспен шырқыратып,

Секілді «Аяз ата» келіп қалды,

Демінен сақал-мұртқа қырау қатып.

«Ботам-ау, түні бойы қайда болдың,

Қорықпай қоймен бірге қайда қондың».

Еш жауап қобалжып қыз айта алмады,

Демеді:

«Түніменен қатты тондым».

Қыз жаны енді сезді қорқынышты,

Әйтеуір жүрегінде толқу күшті.

Дірілдеп,

қалтырайды тұла бойы,

Құпия сездіргендей қуанышты.

- Қарайлап,

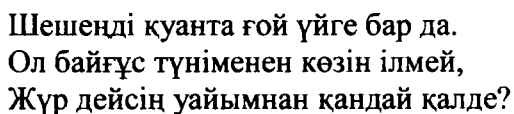
дөң басында жүрген жаяу,

Сабырсыз шешен шығар, - деді баяу.

Іштегі толқыныстың бір ұшқыны,

Мөлт етіп кірпігіне келді таяу...

Ал, балам, атың басын бұрып ал да,



Деді де кетті әкесі қойды айналып,
Қырмызы тұра шапты бір қомданып.
Лашын да қызбен бірге қайтты ауылға,
Оның да түніменен тонғаны анық.

Лезде Ажар апа түсті дөңнен,
Аман ба карашығы үсінгеннен?
Сол болар деп ойлады қырда тұрып,
Үстінде келе жатқан шабдар дөнен.

Ана тұр сенер-сенбес қуанышты,
«Апа», - деп қызы күліп аттан түсті...
Қарды есіп,
 бір трактор кеп тоқтады,
Танытып гүжілінен қуат-күшті.

«Аман ба қол-аяғың үсінгеннен,
Қызығым,
 сияқтымын түсте көрген.
Ал қызы бір ауыз сөз айта алмады,
Сұрағын анасының түсінгенмен.

Анасы қызын басқан бауырына,
Неге үнсіз,
суық тиіп ауырды ма?
Жаным-ау,
әкең қайда,
қойың қайда,
Ол да іздеп кетіпті ғой келген бойда?

Қауышқан ана мен қыз есік алды,

- Не болған? –

Директордың есін алды.

Тұлыпты сыртындағы шешіп тастап,
Паңдана айналаға көзін салды.

- Шамасы қой ыққан-ау,

есік жабық,

Із де жоқ, маңайдағы қар да мамық...
Жаманат тұла бойын шымырлатты,
Бұл қалай болды екен деп ойға салып.

- Есенсіз бе, Ажар апа?

Бұныңыз не?

- Жаным-ау,

аман болсақ бүйтеміз бе,

Білмеймін,

шал әлі жоқ,

ал мына қыз,

Кешеден жаңа келді,

көрмейсің бе...

Кешегі күні бойғы,

түнгі боран,

Анырап,

бос қалды әне – сайда қораң.

Көмекші шопан керек десек өзің,

Бермейсің кісі жоқ деп,

- қалды қараң...

Мына қыз жұдырықтай қоймен ықты,

Ал менің түні бойы есім шықты.

Қойларын кімге керек?

Мамандарың,

Айына бір-ақ келер...

Жасауға акті».

Апайды ашу қысқан,
 көп сөз айтты,
Қырмызы дірілдейді тоңған қатты.
- Шындық сөз...
 Бәрі дұрыс...
 Мен кінәлі...
Директор мойындады,
 тоқтау айтты.

- Қырмызы,
Тәкең қайда,
мал аман ба?
- Табыстық тау сыртында,
Маяжонда...
Осылай келеді өріп,
малдың алды,
Жақындап қалған шығар жарты жолға.
— Ал, апа, тондырмаңыз,
кіріңіз, деп,
Лып етіп есік ашты Қырмызы кеп.
Аттаған табалдырық кісілерді,
Қарсы алды,
мархабатты бір жылы леп.

Мейірім
ескен жылы үй ішінен,
Аймалап жатыр ол да сүйіншпен.
Ақ ызғар жағаласып ішке кірді,
Шашудан құр қалардай,
сүйіншіден.

Бөлмеде газет-журнал үстел үсті,
Көзіне Қырмызының конверт түсті.

Ілезде қалтсына сала қойды,
Әмірі ғашық жүрек –
неткен күшті?

ӘНГІМЕ

...Шай кұйды,
Ажар апа көңілденген,
Адал асын аямаған өмірі елден.
Үстелдің бір шетіне отырды кеп,
Қырмызы қос жанары мөлдіреген.

Ұшқындап,
 бота көзі күлімдеген,
 Домбыққан көздің алды күлдіреген.
 Тызылдап,
 ашыса да саусақтары,
 Кейпінен ренінішін білдірмеген.

Сұңқардың шәй ішкен соң кірген өңі,
(Сөйлеген кезегімен сөздің жөні).
Тамағын аздап қырнап,
баппен бастап,
Ашпақшы енді ойын көңілдегі.

**«Шопандар еңбек еткен толып жатыр,
Кейсінің қылығы жоқ іске татыр,
Дүлеймен арпалысып,
 жеңіп шыққан.
Қаршадай Қырмызыңыз нағыз батыр!..**

Қайратты,
жалынды жас,
өнегелі,
Нұрлы күн шаңырағын көтереді.

Еңбекпен мал өседі,
ел өседі,
Жер ана гүл-гүл жайнап көгереді.

Жаңғыртар атырапты күнде жақын,
Ен жайлау малға толып мыңғыратын,
Көтеріп екінші тың – қой өсіріп,
Жұмыс көп біздің жастар тындыратын»..

Баяғы әуен,
жаттанды сөз,
жауыр болған,
Жұмыс жоқ онан оңып,
тәуір болған.
Қырмызы эзер шыдап,
тындап отыр,
Алынған қызыл ұран,
«ауыр томнан».

...Жалаң сөз,
жалпылама,
ұзын сарын,
Қыздырды жалындатып қыздың арын.
Толқыған көкейдегі ұшқынды ойлар,
Тасқындап тілге оралып,
айтты бәрін.

«Ұзақ күн қой соңында ой өресін,
Дөңбекшіп түсінде де қой көресін.
Толғантқан ойды айтар келді кезі,
Демессіз сыйламады «той төресін».

Қой өсір –
мал өсірсең, -
дейді халық,

**Көл-көсір ырысы оның дегені анық
Осы бір даналық сөз:**

Терісі, еті, сүті – қойдың жүні,
ерен байлық.

Төрт түлік өсіреміз дәулет үшін,
Халықтың көтермекке әулет күшін.
Аз ғұмыр кімге керек,
егерде ол,
Дүниенің сезінбесе сәулеттісін!

Шопанның бар өмірі сайын дала,
Жалғыз үй,
жапандағы жайын қара.
Қалды ғой көп қыстақта кемпір мен шал,
Қадірі әр түліктің жеке дара.

Жегендер ұмытпайды –
қойдың құртын,
(Қағазда құр аптаймыз жайдың сыртын).
Еске алып ертелі-кеш әңгіме етер,
Қойлы ауыл,
ду-думанды жайлау,
жұртын.

Халықтың іске асырса даналығын,
Енгізіп асыл ойдың жаңалығын.
Бұл қойды жауын жауса қуғындамай,
Жайлауда жасау керек пана мығым.

Құрылыс салу керек қойнауға да,
Көңілді бөлу қажет жайлауға да.
Кішкене күн бүріксе –
қыстақтарға,

Бар малды кісі керек айдауға да.

Егерде «Шопан отау» салынбаса,
Егістік жайылымнан алынбаса,
Жаңалық енгізем деу қойлы ауылға,
Күнделік
 кұр даурығу,
 жәй далабаса.

Ел өспей көңіл өспей,
 төл есер ме,
Еңбексіз жету қиын көл-көсірге.
Тынымсыз күндіз-түні жүгіргенмен,
Табысы әзер жетер күн көруге.

Байлықтың ашу қиын қайнар көзін,
Шындықсыз –
 арыр болды елден төзім.
Әуелі адам камын ойлау қажет,
Міне осы –
 сессияда айтар сөзім...

...Шопан қыз, міне, осындай ой толғады,
Директор қипылықтап,
 тойтаңдады.
Жуып-шайып Ажар апа майысады,
Шалғындай
 жапырылған ойпаңдағы.

Сұңқар да маңғазданып жарар деді,
Жерім көп менің әлі барар деді.
«Бір шара келешекте көрерміз»,— деп,
Сессияның шешімімен
 «қарар» берді...

ЭПИЛОГ

...Осылай өтті міне,
 бір күн,
 бір түн,
 Ұмыт боп калатұғын біртін-біртін...
 Арпалыс кетті беріп Қырмызыға,
 Еске алса ескірмейтін жырдың кілтің.

...Шілдеде манаураған сары дала,
 Сыйласаң дарқан дала тарыла ма.
 Шабдармен желе жортып барады эне,
 Қырмызы ортасында қыз-бозбала.

Жарасқан тал бойына кос бұрымы,
 Әдемі күлім көзі,
 қыр мұрыны.
 Сыңғырлап сөйлегенде дауысы әсем,
 Тындайды зейін қойып құрбы мұны.

Қырмызы құрбылардан шықты окшау,
 Секілді бет алысы Қосқоңыр тау.
 Алыстан естіледі мотор үні,
 Сенкиген құрылыстар...

«Нонан огау»

Керіктей мойын созған ашып қран,
 Қадайды қырғи көзін қалқып қыран.
 Қонбақ боп шүйіледі, батпайды тек,
 Дегендей, сырық мойын, бұл неткен аң?

Қонбады шүйірілген тау қыраны,
 (Қанатын неге бекер талдырады).
 Қызықтап болғандай-ақ шырқап барып,
 Биіктен, эне, төмен құлдырады...

Құс біткен құты қалмай шуылдасты,
Інінен ұзап кеткен суыр састы.
Сес көріп, ат дүбірін таяп қалған,
Ор қоян бұғып жатқан тұра қашты.

Шопан қыз шықты желіп қыр төсіне,
Қаланған бой көтеріп «кірпіш дене»,
Жаңаша қой қоралар,
сәнді үйлер,
Бейне бір жас қалашық кіп-кішкене...

Құрылыс...
қажырлы еңбек,
жалынды жас,
Іс шапшаң,
ертелі-кеш қаланған тас.
Ішінде осы отряд Ернар да бар,
Толассыз жұмыс қызған.
Шақ қарбалас.

Көңілі Қырмызының алабұртқан,
Шыққандай өзі де дәл ала бұлттан.
Сағыныш қуанышпен қанаттасып,
Жүрегі құрылысқа алып ұшқан...

Шабдар ат ойға қарай алып ұшты.
Ернарға жеткізбекке қуанышты.
Оқуға түсті сырттай...

Алматыға,
Құттықтап жайма шуақ самал құшты!!!
1968-1975 жж.



МАЗМҰНЫ

Өлендер

Абайға табыну	5
«Абай арман...»	6
«Жеміт көздің...»	7
«Абайым!»	8
«Егемен дүрлігіп жұрт»	8
«Абайым, тыңда сырымды»	9
Өсірер өсиет	10
Тылсым сыр	12
Қарқаралы	13
Бір бейне	14
Алғашқы «дамский вальс»	15
Дала жаңбыры	15
Боран	16
«Балуса қыз...»	16
Әкеме	17
Бақыты болма басқаның	18
Тобылдың бойында	19
Балалық	20
Кей аруға	21
Қиын сәт	21
Оқырман көптің тілегі	22
Сен неге жымиясың	26
Медеу сайында	26
Жаман тас	27
Қасымның арманы	28
Қағазды жырттым	32
Шалғайда жүріп	33
Қой қайырған күн	33
Кең даладай кең пейіл	35
Мазасыз сәт	35
Кейде бір кейіп, ойға алып	36
Алғашқы қадам	36

Қос шоқы	37
Арқа белі – алтын белдік	37
Сағындым	38
Қадама көзінді	39
Жібек шоқы	39
Жапалақ қар	40
Кей, кей... лерге	40
«Туғаннан көк күмбезге...»	41
Өлеңім – ертенім	42
«Алтайбайдың қайнарлы...»	42
«Аллаға аян...»	43
Мен – домбыра	43
Қызыл інір	44
Қысқы бір түнде	45
Сағыну	45
Алтын дән	46
Мәди	46
Жоспарлы іс	47
Мен – инженермін	48
Қысқа да, нұсқа уайым жыр	48
«Арақ ішсен – мас дейді»	49
Фәни заңы	49
Жаңа жыл қарсаңында	50
Қарайды, ар-ағым	51
Көздерім	51
Адамзаттың тірлігі	52
Өзіме талап	52
Желетке	53
Айлы түн жұлдыздары	54
Өзім жайлы	54
Алқызыл ту	57
Күйіну мен кіжіну	59
Алғашқы жаңбыр	60
Тау сайында	60
Селдің алды	61

Махаббат – мәңгілік	61
Жас қайың	62
Ой. Ой. Ойлар	63
Жас шырша	64
Ой ұшқыны	65
Қоңыр қаз	66
Жас қыран – хас батыр	67
Моншақты аршалар	68
«Күн нұры тамғанда»	69
Ойлар	69
Далада	70
Тарт қолыңды шүріппеден	71
Арка бағы	72
Егінжайда	73
Жарқырай түсер ак алмас	73
Аманат	75
Жайлаудың жөні бір бөлек	76
«Саралап дөп баспадық...»	77
Күз келбеті	77
Қаладағы алғашқы ой	78
Ауыл – ел бесігі	79
Шоқпар тас	80
Өлеңім – күнделігім	81
Мен туған күн	82
Жамантас	83
Өз ойымды айтамын	84
Күз белгісінен туған ой	85
Бір ғана тілек	86
Қаһарман партизан	88
Құмырсқа ұжым	89
Жұмысы жоқ жалқауға	90
Махаббат өмір шырағы	91
Жеке ой-толғаулар	92
Қазына	93
Ашудың арты – өкініш	93

Әлі де айтарым бар	94
Ой-толғау	95
Қайырлы Күн мен Түн	97
Сұлулық, әм сұлулық	98
Жеке шумақтар	99
«Ғашық ессіз...»	100
Мен – адаммын	101
Қайымдар	101
Сорлы бет	102
Қыздарымның есімі	102
«Жүректе қыл бар ма...»	103
Ұлы дала қыраны – Нұркен батыр	104
Өмір өтпелі	105
Мәди ағам қайтқан күн	106
Шыбын жан	107
Алақай-ау, алақай	108
Жол тосқан күн	109
Періштем, Айару	109
Ауыл жайы осындай	110
Он жас сандығы	111
Сәлем	113
Қарқаралы қазылық	114
Шайтанкөл	115
Нұра өзені – ермін ғой	116
Ол ғажайып дәрігер	117
Шешейдің қайым әндерінен	119
Өз халқыммен қоштасу	120

Ән өлеңдері

Ана үміті	123
Нұрадай мөлдірім	124
Қызғалдағым	125
Қарқаралы жыр бағым	126
Арай сенсің сәулелі	127
Жас қыршын – тас мүсін	128

Біз қазақпыз – алыппыз	128
Қарқаралыға сағыныш	129
Қарағандым сымбаттым	131
Немерем-ай, періштем	132
Көктемде	133

Поэма

Дүлей мен үрей	134
----------------------	-----



Ерғазы ЖАЗЫҚБАЕВ

ҚАРҚАРАЛЫ – ЖЫР БАҒЫМ

(Өлеңдер мен поэма)

Кітапты баспаға әзірлеген
Қазақстан Жазушылар
одағының мүшесі
Сүйіндік ЖАНЫСБАЙ.

Басуға 22.09.2022 ж. қол қойылды
Пішімі 60x84 1/16
Қаріп түрі Taims New Roman
Қағазы офсеттік. Көлемі ... баспа табак.
Тапсырыс №26952
Таралымы 200 дана.

«TENGRI Ltd» ЖШС, баспаханасында басылды.
100022, Қарағанды к., Бұқар жырау д-ы, 84
Тел.: 8(7212)434954
Ұялы : 8 702 222 30 22, 8 700 222 30 22
E-meil: tootengri@mail.ru

Тапсырыс берушінің электрондық файлдарынан басылды.

